

PISA-2018 DE VERDIEPING:

Leesplezier, zelfbeeld bij
het lezen, leesgedrag en
leesvaardigheid en de
relatie daartussen

Christel Dood
Joyce Gubbels
Eliane Segers

Colofon

PISA-2018 De verdieping: Leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid en de relatie daartussen

Christel Dood

Joyce Gubbels

Eliane Segers

Volledige referentie

Dood, C., Gubbels, J. & Segers, P. C. J. (2020). PISA-2018 De verdieping: Leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid en de relatie daartussen. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

www.pisa-nederland.nl / www.expertisecentrumnederlands.nl

Datavisualisatie & vormgeving

Studio Lakmoes

© Oktober 2020

Overname van gegevens uit deze publicatie is niet toegestaan, tenzij de bron wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Colofon	2
Managementsamenvatting	5
1. Inleiding	7
1.1 Analyses	11
1.2 Leeswijzer	11
2. Leesplezier	12
2.1 Definitie van leesplezier	13
2.2 Trends in leesplezier	14
2.3 Trends in leesplezier naar geslacht	15
2.4 Leesplezier naar opleidingstype	16
2.5 Leesplezier naar thuistaal	17
2.6 Leesplezier naar migratieachtergrond	18
3. Zelfbeeld bij het lezen	19
3.1 Definitie van zelfbeeld bij het lezen	20
3.2 Zelfbeeld: competentiebeleving en ervaren moeilijkheid	21
3.3 Zelfbeeld naar geslacht	22
3.4 Zelfbeeld naar opleidingstype	23
3.5 Zelfbeeld naar thuistaal	24
3.6 Zelfbeeld naar migratieachtergrond	25
4. Leesgedrag	26
4.1 Definitie van leesgedrag	27
4.2 Trends in lezen voor plezier	28
4.3 Manieren waarop leerlingen boeken lezen	33
4.4 (Online) leesactiviteiten	34

5. Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid	40
5.1 Trend in leesvaardigheid in Nederland, Duitsland en Vlaanderen	41
5.2 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid	42
5.3 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid met inachtneming van leerlingachtergrond	43
5.4 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en begripsprocessen bij leesvaardigheid	44
6. Discussie	45
6.1 Bundel krachten: beeld tussen Nederland, Duitsland en Vlaanderen vergelijkbaar	46
6.2 Leerlingen verschillen in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag	47
6.3 Daling leesvaardigheid staat niet op zichzelf	48
Literatuurlijst	49
Bijlage	51
Bijlage 1: Tabellen betreffende Leesplezier	51
Bijlage 2: Tabellen betreffende Zelfbeeld bij het lezen	54
Bijlage 3: Tabellen betreffende Leesgedrag	57
Bijlage 4: Correlatietabellen	69
Bijlage 5: Regressietabellen	70

Managementsamenvatting

PISA staat voor Programme for International Student Assessment. Het is een grootschalig internationaal vergelijkend trendonderzoek naar de wijze waarop 15-jarigen worden voorbereid op het functioneren als mondige burger in de huidige kennismaatschappij. Uit de rapportage Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht (Gubbels, van Langen, Maassen & Meelissen, 2019) bleek dat de leesvaardigheid van Nederlandse leerlingen gedaald is ten opzichte van eerdere metingen. Ook bleek dat het leesplezier van Nederlandse leerlingen in vergelijking met leerlingen van andere landen erg laag is. In deze verdiepende rapportage gaan we verder in op het leesplezier van leerlingen en beschrijven we ook het zelfbeeld bij het lezen en hun leesgedrag. Daarbij kijken we naar verschillende groepen leerlingen (naar geslacht, opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond) en maken we een vergelijking met de resultaten van de aan Nederland grenzende landen Duitsland en Vlaanderen (als subregio van België). Bovendien worden de onderlinge relaties tussen leesplezier, zelfbeeld bij het lezen en leesgedrag, en hun relaties met leesvaardigheid toegelicht. Hieronder worden de resultaten kort samengevat.

Trends in leesplezier en leesgedrag

Niet alleen de leesvaardigheid is de afgelopen jaren gedaald. Het leesplezier van Nederlandse leerlingen is ook afgenomen ten opzichte van 2009. Bovendien zijn Nederlandse leerlingen ook minder gaan lezen. Ook in onze buurlanden zien we een daling van het leesplezier en leesgedrag onder 15-jarige leerlingen.

Verschillen tussen meisjes en jongens

Zowel in Nederland en Duitsland als Vlaanderen hebben meisjes meer leesplezier dan jongens. Meisjes ervaren daarnaast meer competentie maar tegelijkertijd ook meer moeilijkheden bij het lezen dan jongens. Verder blijkt dat meisjes meer tijd besteden aan het lezen voor plezier of het lezen van algemene leesmaterialen dan jongens. Zo lezen meisjes bijvoorbeeld vaker fictie. Meisjes zijn ook meer bezig met online lezen dan jongens, bijvoorbeeld om praktische informatie op te zoeken. Jongens en meisjes besteden echter evenveel tijd aan het lezen van e-mails en aan chatten (bijv. via WhatsApp).

Verschillen naar opleidingstype

De mate van leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag van leerlingen weerspiegelt de opbouw van het Nederlandse onderwijssysteem. Vwo-leerlingen hebben bijvoorbeeld het meeste leesplezier en besteden ook de meeste tijd aan lezen voor plezier. Vmbo-leerlingen hebben daarentegen het minste leesplezier. Vmbo gl/tl-leerlingen en havoleerlingen voelen zich even competent bij het lezen, maar ervaren minder competentie dan vwo-leerlingen. Vwo-leerlingen ervaren over het algemeen ook minder moeilijkheid bij het lezen dan de leerlingen uit de andere opleidingstypen en geven daarnaast aan vaker algemene en online leesactiviteiten te ondernemen dan leerlingen van andere opleidingstypen. Havoleerlingen zijn ook vaker bezig met algemene en online leesactiviteiten dan vmbo-leerlingen. De verschillen worden het meest duidelijk bij het lezen van fictie. Ongeveer een vijfde van de vwo-leerlingen en een derde van de havoleerlingen geeft aan dit (vrijwel) nooit te doen. In het vmbo lopen de aantallen leerlingen die (vrijwel) nooit fictie lezen op van de helft (vmbo gemengd/theoretisch) tot twee derde (vmbo kader) en drie kwart (vmbo basis). Wat betreft online activiteiten laten de resultaten zien dat een grote meerderheid van de leerlingen van alle opleidingstypen meerdere keren per dag online chat.

Verschillen naar thuistaal en migratieachtergrond

De groep leerlingen die thuis een andere taal spreekt dan het Nederlands komt sterk overeen met de groep leerlingen met een migratieachtergrond: meer dan 90% van de leerlingen met een andere taal als thuistaal heeft een migratieachtergrond. De resultaten van beide groepen leerlingen zijn dan ook vergelijkbaar. Leerlingen die thuis geen Nederlands spreken of een migratieachtergrond hebben, hebben meer leesplezier dan leerlingen die thuis wel Nederlands spreken of leerlingen die geen migratieachtergrond hebben. Het hebben van een thuistaal of migratieachtergrond maakt echter geen verschil in de competentie of moeilijkheden die leerlingen ervaren bij het lezen: leerlingen met Nederlands als thuistaal en leerlingen met een andere thuistaal ervaren evenveel competentie en moeilijkheden. Hetzelfde geldt voor leerlingen met en zonder migratieachtergrond. Leerlingen met een andere thuistaal of met een migratieachtergrond geven aan even vaak te lezen voor hun plezier als leerlingen die thuis Nederlands spreken of geen migratieachtergrond hebben. Leerlingen met een migratieachtergrond voeren in het algemeen vaker online leesactiviteiten uit dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Daarentegen besteden leerlingen met een andere thuistaal of migratieachtergrond minder tijd aan algemene leesactiviteiten, zoals het lezen van tijdschriften, dan leerlingen die thuis Nederlands spreken of geen migratieachtergrond hebben. Tussen leerlingen met Nederlands als thuistaal en leerlingen met een andere thuistaal zijn er echter geen verschillen in de frequentie waarmee ze online activiteiten uitvoeren. In het type online activiteiten dat ze uitvoeren verschillen ze echter wel. Leerlingen die thuis Nederlands spreken lezen wat vaker e-mails dan leerlingen die thuis geen Nederlands spreken, terwijl die laatste groep juist vaker online nieuws leest.

De relaties tussen leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid

Migratieachtergrond is een voorspeller van leesvaardigheid. Daarnaast hangt ook het leesplezier samen met de leesvaardigheid van Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen: hoe meer leesplezier, hoe hoger de leesvaardigheid en vice versa. In Nederland en Vlaanderen speelt daarnaast ook leesgedrag een rol in leesvaardigheid: hoe meer algemene en online leesactiviteiten leerlingen uitvoeren, hoe hoger hun leesvaardigheid. Ook hier geldt dat het verband ook andersom kan zijn: hoe hoger de leesvaardigheid, hoe meer leesactiviteiten leerlingen uitvoeren. In Vlaanderen en Duitsland lijkt daarnaast ook zelfbeeld (competentiebeleving en ervaren moeite) een rol te spelen.

Aanbevelingen

Deze verdiepende rapportage komt in de discussie tot drie aanbevelingen:

1. Leer van en werk samen met buurlanden. Door de grote overeenkomsten met buurlanden in (de daling in) leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag lijkt het relevant om krachten te bundelen en van elkaar te leren in het stimuleren van leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid.
2. Kijk ook naar verschillen binnen groepen. Hoewel er sprake is van verschillen tussen groepen is het ook van belang rekening te houden met verschillen binnen groepen. Door te kijken naar het individuele taalniveau, individuele interesses en de mate van leesplezier en leesgedrag, kan beter worden ingespeeld op de individuele behoefte van een leerling.
3. Zie leesplezier en leesvaardigheid in elkaars verlengde. Een daling in leesplezier gaat hand in hand met een daling in leesvaardigheid, en vice versa. Dat betekent dat het belangrijk is om een gecombineerde en preventieve aanpak te kiezen in een poging het tij te keren.

1. Inleiding

PISA staat voor Programme for International Student Assessment. Het is een grootschalig internationaal vergelijkend trendonderzoek naar de wijze waarop 15-jarigen worden voorbereid op het functioneren als mondige burger in de huidige kennismaatschappij. In het PISA-onderzoek worden leerlingen getoetst in mate waarop zij vaardigheden in lezen, wiskunde en natuurwetenschappen kunnen toepassen in dagelijkse situaties. Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd bij een representatieve steekproef van 4765 leerlingen van 156 scholen voor voorgezet onderwijs. Deze leerlingen maakten allemaal de PISA-toets. Daarnaast werd door middel van vragenlijsten voor leerlingen en schoolleiders informatie verzameld over de achtergrond van de leerlingen en over hun onderwijscontext. Meer informatie over de inhoud van de vragenlijsten en de daaruit voortkomende variabelen is te vinden in Annex A1 van de internationale rapportage PISA 2018 Results, Volume II (OECD, 2019a).

In de rapportage Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht kwam naar voren dat de leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarigen is gedaald ten opzichte van 2015 (Gubbels et al., 2019). Daarnaast is het percentage leerlingen dat het risico loopt om laaggeletterd te worden tussen 2015 en 2018 opgelopen van 18 naar 24 procent. Uit een vergelijking tussen de prestaties van Nederlandse leerlingen, het gemiddelde van de OESO-landen en het gemiddelde van de 15 oorspronkelijke EU-landen¹ blijkt bovendien dat Nederlandse leerlingen niet meer bovengemiddeld scoren, zoals voorheen.

Met de leerlingvragenlijst is in PISA-2018 informatie verzameld over het leesplezier, het zelfbeeld bij het lezen en het leesgedrag van Nederlandse leerlingen. Uit de eerdere rapportage bleek dat Nederlandse leerlingen, net als in 2009, minder leesplezier hebben dan leerlingen uit andere deelnemende landen. Verder bleek dat twee derde van de Nederlandse leerlingen zichzelf een goede lezer vindt, terwijl een kwart van de leerlingen aangeeft altijd al moeite te hebben gehad met lezen. Uit ander internationaal onderzoek blijkt dat het relatief lage leesplezier zich al op jongere leeftijd manifesteert (Gubbels, Netten & Verhoeven, 2017). Ook Nederlandse leerlingen uit groep 6 ervaren minder leesplezier dan hun leeftijdsgenoten uit andere landen.

Uit onderzoek blijkt dat er een relatie bestaat tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid (Houtveen, van Steensel & de la Rie, 2019; Nielen & Bus, 2016). Goede lezers lezen vaak meer dan zwakkere lezers (Mol & Bus, 2011). Doordat goede lezers veel lezen, ontwikkelen zij zich tot nog betere lezers. Bij zwakkere lezers is de kans groter dat zij door negatieve leeservaringen een leesweerstand ontwikkelen, waardoor zij minder gaan lezen of zelfs het lezen gaan vermijden (Nielen & Bus, 2016). Doordat zij weinig lezen, groeit hun leesvaardigheid minder en neemt de achterstand toe. Op die manier ontstaat een negatieve spiraal, waarbij het plezier om te lezen verder daalt.

---

1. België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zweden.

Het doel van deze verdiepende rapportage is om, op basis van de gegevens van PISA-2018, een actueel inzicht te verkrijgen in het leesplezier, het zelfbeeld bij het lezen en het (online) leesgedrag van Nederlandse leerlingen. Ook worden de onderlinge relaties tussen leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag en de samenhang met leesprestaties beschreven. In deze rapportage maken we daarbij een vergelijking met de resultaten van de aan Nederland grenzende landen; Duitsland en Vlaanderen (als subregio van België). Specifiek zullen de volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. Hoe staat het met het leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag van Nederlandse, Duitse en Vlaamse 15-jarigen en in hoeverre is dit veranderd² ten opzichte van 2009?
2. In hoeverre zijn er verschillen in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag tussen verschillende groepen³ Nederlandse leerlingen?
3. In hoeverre is er in Nederland, Duitsland en Vlaanderen samenhang tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid?

De mate van leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag van Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen wordt bepaald aan de hand van hun antwoorden op vragen uit de leerlingvragenlijst. Nederlandse leerlingen die praktijkonderwijs volgen en leerlingen met een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo), in totaal 18% van de Nederlandse PISA-leerlingen, hebben een verkorte versie van de PISA-toets en -vragenlijsten ingevuld. In deze verkorte vragenlijst zaten geen vragen over het zelfbeeld bij het lezen en slechts een deel van de vragen naar hun leesgedrag. De beschrijving van deze onderdelen betreft dus enkel vmbo-leerlingen zonder lwoo-indicatie en havo- en vwo-leerlingen.

Ook om de verschillen tussen Nederlandse leerlingen te onderzoeken voor thuistaal en migratieachtergrond is gebruikgemaakt van gegevens uit de leerlingvragenlijst. Leerlingen konden aangeven of ze thuis meestal Nederlands spreken of meestal een andere taal. Een meerderheid (90%) van de leerlingen geeft aan thuis meestal Nederlands te spreken. De overige 10% van de leerlingen spreekt thuis meestal een andere taal. Leerlingen hebben in de PISA-vragenlijst ook aangegeven of hun ouders in Nederland of in een ander land geboren zijn. Op basis van de antwoorden van de leerlingen op deze vraag kunnen de scores van leerlingen met een migratieachtergrond vergeleken worden met scores van leerlingen zonder migratieachtergrond. Voor migratieachtergrond is de in Nederland geldende definitie toegepast, waarbij iemand van wie tenminste één ouder in het buitenland is geboren een migratieachtergrond heeft. In 2018 had 23% van de Nederlandse bevolking een migratieachtergrond (CBS, 2018). Van de PISA-2018 leerlingen had 26% een migratieachtergrond. Deze groep is deels hetzelfde als de groep leerlingen die thuis meestal een andere taal dan Nederlands spreekt (zie Figuur 1.1). Ongeveer een derde van de leerlingen met een migratieachtergrond spreekt thuis namelijk een andere taal.

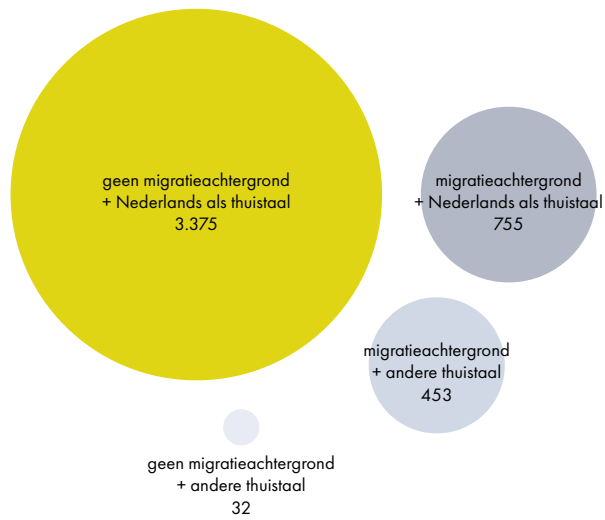
---

2. Trendanalyse niet mogelijk voor zelfbeeld, omdat dit aspect voor het eerst in kaart is gebracht bij PISA-2018.

3. Naar geslacht, opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond.

FIGUUR 1.1

Aantal leerlingen met en zonder migratieachtergrond en met of zonder Nederlands als thuistaal PISA-2018 (Nederland)

1.1 Analyses

De analyses van trends in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag voor Nederland, Duitsland en Vlaanderen in het algemeen en naar geslacht zijn uitgevoerd met de PISA Data Explorer (ETS, 2019, versie 5.0). Dit programma houdt rekening met de specifieke steekproeftrekking en de geneste structuur van de data (leerlingen zijn genest in scholen). Waar de drie landen met elkaar vergeleken worden, betreft het dan ook gewogen resultaten. Met de PISA Data Explorer kan echter alleen gekeken worden naar de verschillen over tijd en verschillen tussen groepen. Specifieke nationale variabelen zoals opleidingstype en migratieachtergrond (volgens de Nederlandse definitie) zijn hierin niet beschikbaar. De analyses van de verschillen in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag naar de achtergrondkenmerken opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond zijn daarom uitgevoerd met de IDB-Analyzer (IEA, 2019, versie 4.0). Ook dit programma houdt rekening met de specifieke steekproeftrekking en de geneste structuur van de data (leerlingen zijn genest in scholen) en berekent dus gewogen resultaten.

De PISA-toets is met een totale toetstijd van ongeveer 15,5 uur te omvangrijk om in zijn geheel te maken. Daarom wordt een toetsrotatiesysteem gebruikt, waarbij elke leerling een deel van de toets maakt. Op basis van de antwoorden van de leerling op de opgaven die hij wel maakt en een aantal achtergrondkenmerken, wordt een schatting gedaan van zijn prestatieniveau. Uit deze schatting worden tien waarden (Plausible Values) getrokken, die samen de basis vormen voor de leesvaardigheidsscore. De IDB-Analyzer maakt gebruik van deze Plausible Values om de leesvaardigheid van leerlingen te schatten. De relaties tussen leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag, en leesvaardigheid zijn daarom berekend met de IDB-Analyzer.

Alle resultaten voortkomend uit de analyses zijn getoetst op significantie. Wanneer in dit rapport gesproken wordt over verschillen tussen groepen, dan betreft het significante verschillen. Ook in beschrijvingen van trends is rekening gehouden met significantie van het resultaat. Alleen wanneer er sprake was van een significant verschil over tijd, wordt het als een toe- of afname beschreven.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de resultaten betreffende leesplezier weergegeven. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in zelfbeeld bij het lezen en hoofdstuk 4 beschrijft het leesgedrag van de leerlingen. Elk hoofdstuk begint met een beschrijving van de definitie van het concept (leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag) volgens PISA-2018. Vervolgens worden de trends in scores weergegeven voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse 15-jarigen, waarbij ook aandacht is voor eventuele verschillen in scores tussen meisjes en jongens.⁴ Na deze beschrijving van de landelijke scores, worden de Nederlandse scores verder uitgesplitst naar opleidingstype,⁵ thuistaal en migratieachtergrond. In hoofdstuk 5 wordt beschreven in hoeverre leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesprestaties samenhangen. Tot slot bevat hoofdstuk 6 een discussie van de resultaten.

---

4. Voor opleidingstype is het niet mogelijk trends in kaart te brengen, omdat de data voor 2009 hiervoor ontoereikend is. Voor thuistaal en migratieachtergrond is er bewust voor gekozen om verschillen over tijd niet in kaart te brengen, omdat de groep met een andere thuistaal of migratieachtergrond in 2009 teveel verschilt van deze groep in 2018.

5. Voor Nederlandse leerlingen die praktijkonderwijs volgen en leerlingen met een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwo) zijn niet alle resultaten beschikbaar, omdat zij een verkorte versie van de PISA-toets en -vragenlijsten hebben ingevuld.

2. Leesplezier

The background is a solid blue color. In the upper half, there are several small white dots of varying sizes, resembling stars in a night sky. A single, slightly larger yellow dot is positioned near the top center. The bottom half of the image features a series of overlapping, wavy, light blue shapes that create a sense of depth and movement, similar to water or soft clouds.

2.1 Definitie van leesplezier

Leesplezier zegt iets over de houding die leerlingen hebben ten opzichte van lezen. Leerlingen met een positieve houding ten opzichte van lezen vinden lezen leuk en zijn ook eerder geneigd om in hun vrije tijd te lezen (OECD, 2009). Ook vinden zij sociale interactie rondom lezen belangrijk. Aan de andere kant lezen leerlingen met een negatieve houding ten opzichte van lezen alleen als het moet en zullen ze weinig lezen in hun vrije tijd.

Leesplezier (*Enjoyment of reading*) is in PISA-2018 gemeten aan de hand van de vijf stellingen die in Tabel 2.1 worden weergegeven. Per stelling geven leerlingen aan in hoeverre ze het er mee eens of oneens zijn (zeer oneens – oneens – eens – zeer eens). Twee stellingen zijn positief geformuleerd, de andere drie stellingen zijn negatief geformuleerd. Leerlingen hebben meer leesplezier en dus een hogere score op deze schaal wanneer ze het meer eens zijn met de positief geformuleerde stellingen en meer oneens zijn met de negatief geformuleerde stellingen.

TABEL 2.1

Stellingen en type formulering voor de schaal Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018

Stelling	Formulering
Ik lees alleen als het moet.	Negatief
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	Positief
Ik vind het leuk met anderen over boeken te praten.	Positief
Lezen vind ik tijdverspilling.	Negatief
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	Negatief

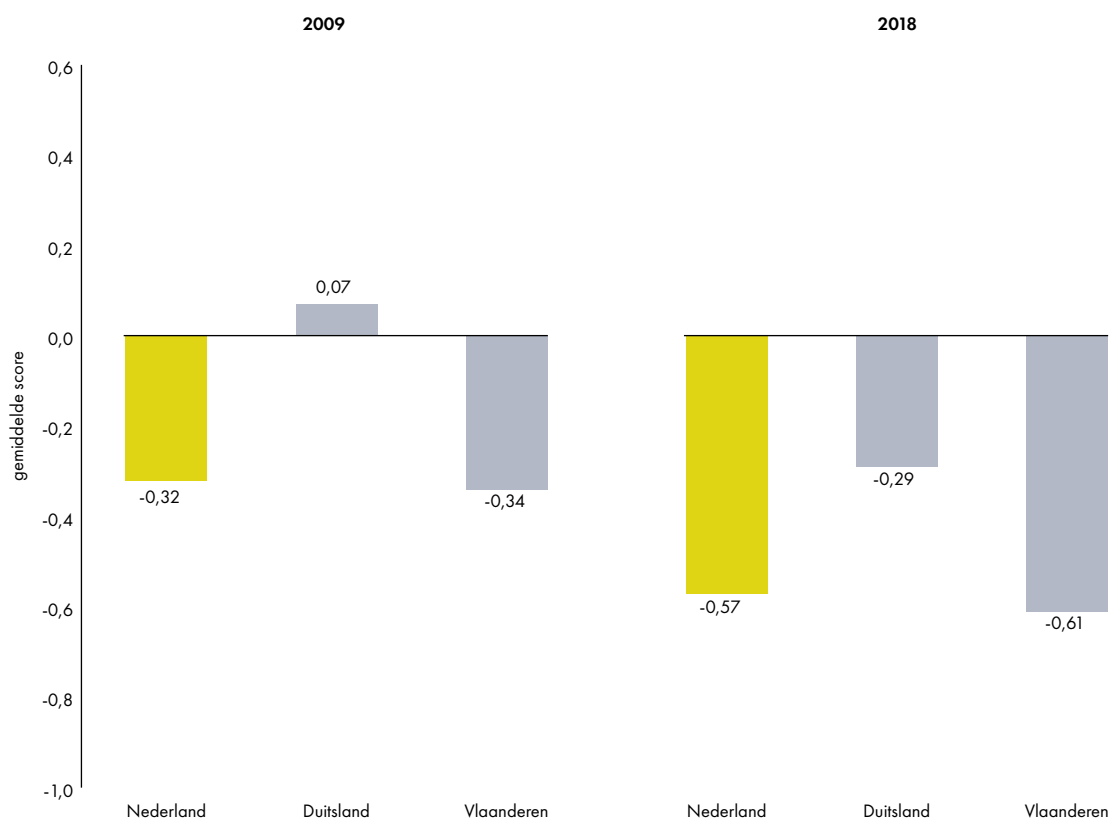
Tabel B1.1 in de bijlage laat zien dat in 2018 ongeveer de helft van de Duitse leerlingen aangeeft alleen te lezen als het moet of om informatie op te zoeken. In Nederland en Vlaanderen geldt dit voor ongeveer 60% van de leerlingen. De percentages leerlingen die het (zeer) eens zijn met de negatief geformuleerde stellingen zijn tussen 2009 en 2018 in alle drie de landen toegenomen. Bij de Duitse leerlingen lijkt daarbij ook een daling zichtbaar in het percentage leerlingen dat het (zeer) eens is met de positief geformuleerde stellingen. Bij Nederlandse en Vlaamse leerlingen zijn de verschuivingen op de positieve stellingen minder groot. Het lagere leesplezier in 2018 ten opzichte van 2009 van Nederlandse leerlingen lijkt dus toe te schrijven aan het meer eens zijn met de negatief geformuleerde stellingen.

2.2 Trends in leesplezier

De antwoorden van de leerlingen op de vijf stellingen zijn verwerkt tot de gestandaardiseerde schaal Leesplezier, waarbij het gemiddelde van leerlingen uit OESO-landen in 2009 op nul is gezet en de standaarddeviatie op 1. Een negatieve score op deze schaal betekent dus dat het gemiddelde van dat land lager is dan het OESO-gemiddelde in 2009. Figuur 2.1 laat de gemiddelde score op de schaal Leesplezier zien van leerlingen uit Nederland, Duitsland en Vlaanderen voor PISA-2009 en PISA-2018.

FIGUUR 2.1

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

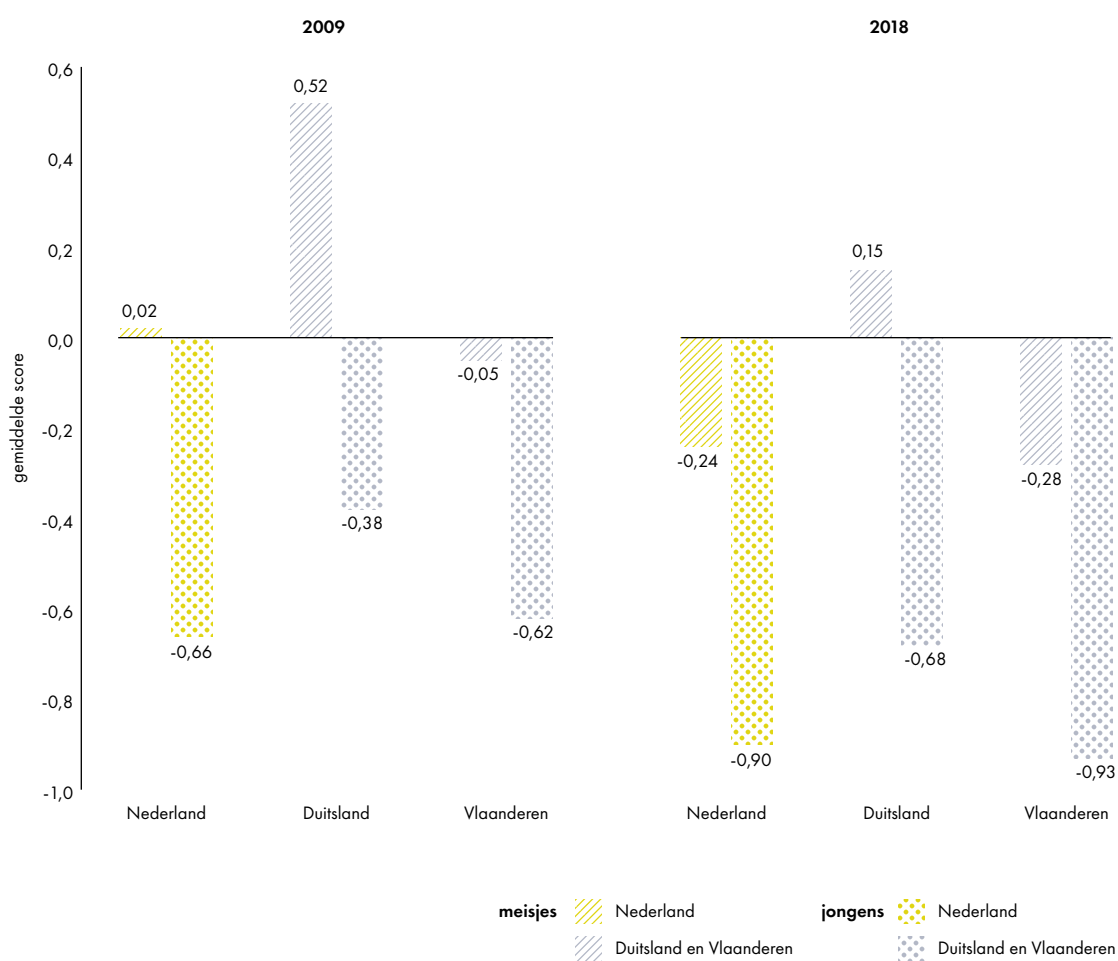
Het leesplezier van Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen is gedaald tussen 2009 en 2018. Duitsland liet in internationaal opzicht zelfs de sterkste daling in leesplezier zien van alle landen die aan PISA deelnemen. Toch blijkt dat Duitse leerlingen in zowel 2018 als 2009 meer leesplezier hebben dan Nederlandse en Vlaamse leerlingen. Nederlandse en Vlaamse leerlingen hebben een vergelijkbare mate van leesplezier.

2.3 Trends in leesplezier naar geslacht

In alle landen die aan PISA-2018 deelnamen (inclusief Nederland, Duitsland en subregio Vlaanderen) hebben jongens significant minder leesplezier dan meisjes. Dit was in PISA-2009 ook al het geval. Figuur 2.2 laat de gemiddelde scores voor leesplezier zien van meisjes en jongens in Nederland, Duitsland en Vlaanderen. Het verschil tussen meisjes en jongens is groter in Duitsland dan in Nederland en Vlaanderen. Het verschil tussen meisjes en jongens is in Duitsland zelfs groter dan in alle aan PISA deelnemende landen.

FIGUUR 2.2

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018, naar geslacht (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

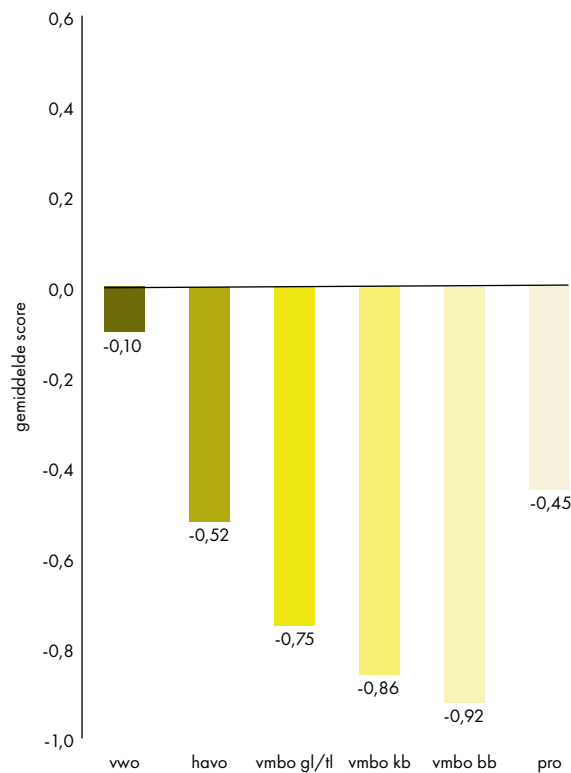
Het leesplezier van Nederlandse meisjes en jongens is in 2018 significant lager dan in 2009. Ook het leesplezier van meisjes en jongens uit Duitsland en Vlaanderen is gedaald tussen 2009 en 2018 (zie Tabel B1.2 in de bijlagen voor percentage (zeer) eens per stelling, naar geslacht). Duitse meisjes en jongens blijken in zowel 2009 als 2018 wel meer leesplezier te hebben dan Nederlandse en Vlaamse meisjes en jongens. Tussen Nederlandse en Vlaamse meisjes en Nederlandse en Vlaamse jongens zijn er geen verschillen.

2.4 Leesplezier naar opleidingstype

Figuur 2.3 geeft het leesplezier weer voor Nederlandse leerlingen in de verschillende opleidingstypen. Tabel B1.3 in de bijlagen geeft de percentages (zeer) eens per stelling, uitgesplitst naar opleidingstype.

FIGUUR 2.3

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2018, naar opleidingstype (Nederland)

Vwo-leerlingen hebben meer leesplezier dan leerlingen van elk van de andere opleidingstypen. Waar in het vwo bijvoorbeeld ongeveer de helft van de leerlingen aangeeft alleen te lezen als het moet, geldt dit in havo en vmbo voor twee derde tot drie kwart van de leerlingen (zie Tabel B1.3 in de bijlagen). Verder hebben zowel havo- als pro-leerlingen meer leesplezier dan leerlingen van de drie richtingen in het vmbo. Binnen de drie richtingen van het vmbo is er alleen sprake van een verschil tussen het leesplezier van vmbo gl/tl-leerlingen en vmbo basis-leerlingen, waarbij leerlingen van vmbo gl/tl meer leesplezier hebben.

Wanneer binnen het vmbo specifiek naar leerlingen met een lwoo-indicatie wordt gekeken, komt naar voren dat er alleen een verschil is binnen het vmbo basis: vmbo basis-leerlingen met een lwoo-indicatie hebben minder leesplezier dan vmbo basis-leerlingen zonder deze indicatie (niet in tabel). De lwoo-leerlingen van de andere vmbo-afdelingen hebben dus evenveel leesplezier als hun niet-lwoo klasgenoten. Daarnaast hebben pro-leerlingen meer leesplezier dan zowel vmbo-leerlingen met als vmbo-leerlingen zonder lwoo-indicatie.

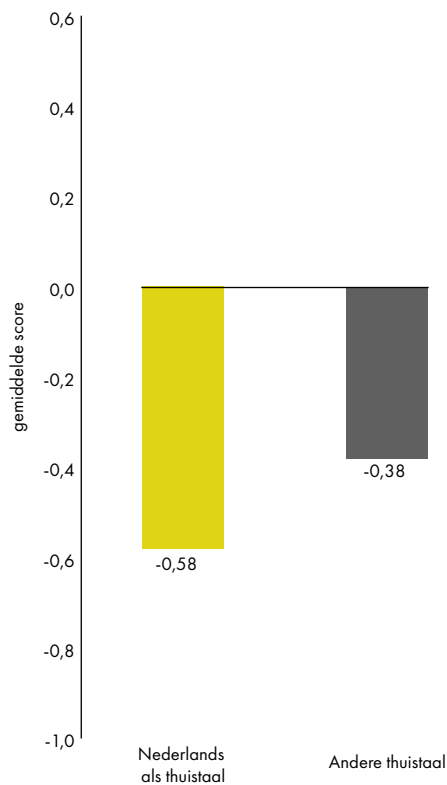

2.5 Leesplezier naar thuistaal

Figuur 2.4 geeft het leesplezier van leerlingen met Nederlands als thuistaal en leerlingen met een andere thuistaal weer.

FIGUUR 2.4

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2018, naar thuistaal (Nederland)

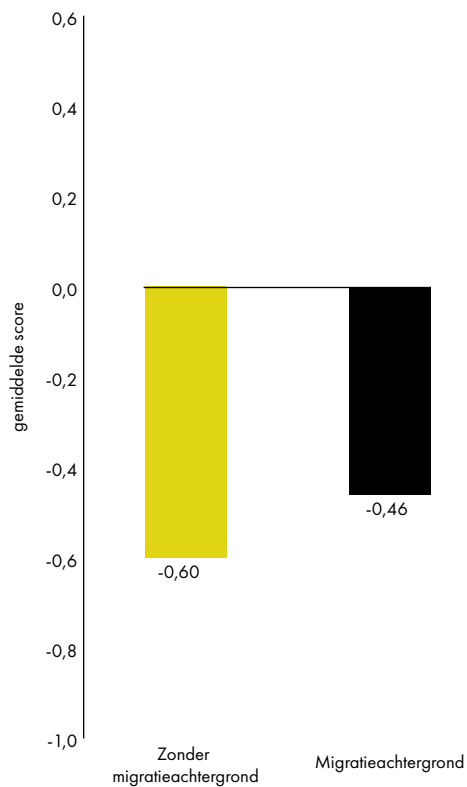
Leerlingen die thuis Nederlands spreken hebben minder leesplezier dan leerlingen die thuis een andere taal spreken. Zo geeft bijvoorbeeld bijna een kwart van de leerlingen die thuis een andere taal spreken aan dat lezen een van hun favoriete hobby's is en dat ze het leuk vinden om te praten over boeken, terwijl dit geldt voor één op de zes leerlingen die thuis Nederlands spreken (zie Tabel B1.4 in de bijlagen).

2.6 Leesplezier naar migratieachtergrond

Figuur 2.5 geeft het leesplezier weer van leerlingen met migratieachtergrond en leerlingen zonder migratieachtergrond.

FIGUUR 2.5

Gemiddelde scores Leesplezier PISA-2018, naar migratieachtergrond (Nederland)

Leerlingen zonder migratieachtergrond hebben minder leesplezier dan leerlingen met een migratieachtergrond. Van de leerlingen met een migratieachtergrond vindt bijvoorbeeld ongeveer een derde dat lezen tijdsverspilling is (zie Tabel B 1.5 in de bijlagen). Van de leerlingen zonder migratieachtergrond vindt bijna de helft lezen tijdsverspilling.

3. Zelfbeeld bij het lezen

3.1 Definitie van zelfbeeld bij het lezen

Sinds 2012 wordt in PISA de houding van leerlingen ten opzichte van de onderzochte vaardigheden meegenomen in het onderzoek door hun zelfbeeld in kaart te brengen. Bij PISA-2012 en PISA-2015 is het zelfbeeld bij respectievelijk Wiskunde en Natuurwetenschappen onderzocht. In PISA-2018 werd voor het eerst het zelfbeeld van leerlingen bij het lezen onderzocht (OECD, 2019b). Zelfbeeld bij het lezen (*Self-concept*) zegt iets over de opvattingen die een leerling heeft over zijn of haar eigen leesvaardigheid (Houtveen et al., 2019).

Om een volledig beeld te krijgen, wordt het zelfbeeld bij het lezen in PISA gemeten met twee gestandaardiseerde schalen: Competentiebeleving bij het lezen (*Perception of competence*) en Ervaren moeilijkheid bij het lezen (*Perception of difficulty*). Het OESO-gemiddelde van beide schalen is vastgesteld op 0 en de standaarddeviatie op 1. Het onderscheid tussen competentiebeleving en ervaren moeilijkheid wordt gemaakt, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat er leerlingen kunnen zijn die zichzelf zien als een competente lezer, maar lezen tegelijkertijd ook moeilijk vinden (Chapman & Tunmer, 1995). Beide schalen bevatten drie stellingen (zie Tabel 3.1). Per stelling geven leerlingen aan in hoeverre ze het er mee eens of oneens zijn (zeer oneens – oneens – eens – zeer eens).

TABEL 3.1

Stellingen voor Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018

Competentiebeleving	Ervaren moeilijkheid
Ik ben een goede lezer.	Ik heb altijd moeite gehad met lezen.
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.
Ik lees vloeiend.	Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.

Tabel B2.1 in de bijlagen geeft een overzicht van het percentage (zeer) eens per stelling voor de drie landen. Twee derde van de Nederlandse en Vlaamse leerlingen vindt zichzelf een goede lezer. In Duitsland geldt dit voor drie kwart van de leerlingen. Terwijl in Vlaanderen ongeveer de helft van de leerlingen aangeeft in staat te zijn moeilijke teksten te begrijpen, geldt dit in zowel Nederland als Duitsland voor bijna drie kwart van de leerlingen.

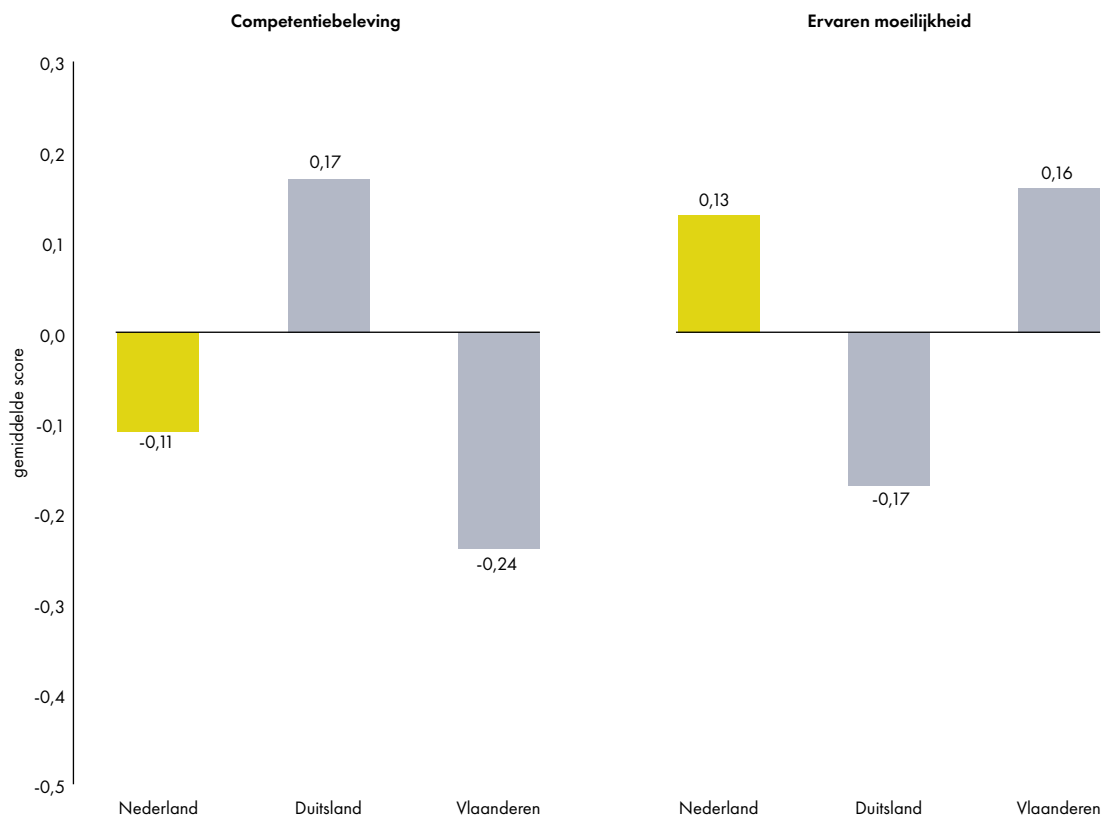
In alle drie de landen geeft ongeveer een kwart van de leerlingen aan altijd al moeite te hebben gehad met lezen. Ook geven ongeveer vier op de tien leerlingen in de drie landen aan een tekst meerdere keren te moeten lezen om deze te begrijpen. Waar in Duitsland ongeveer een zesde van de leerlingen naar eigen zeggen moeite heeft met het beantwoorden van vragen bij een tekst, geldt dit in Nederland en Vlaanderen voor een derde van de leerlingen.

3.2 Zelfbeeld: competentiebeleving en ervaren moeilijkheid

In Figuur 3.1 worden de Nederlandse scores op de twee schalen voor zelfbeeld weergegeven en wordt een vergelijking gemaakt met Duitsland en Vlaanderen.

FIGUUR 3.1

Gemiddelde scores Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

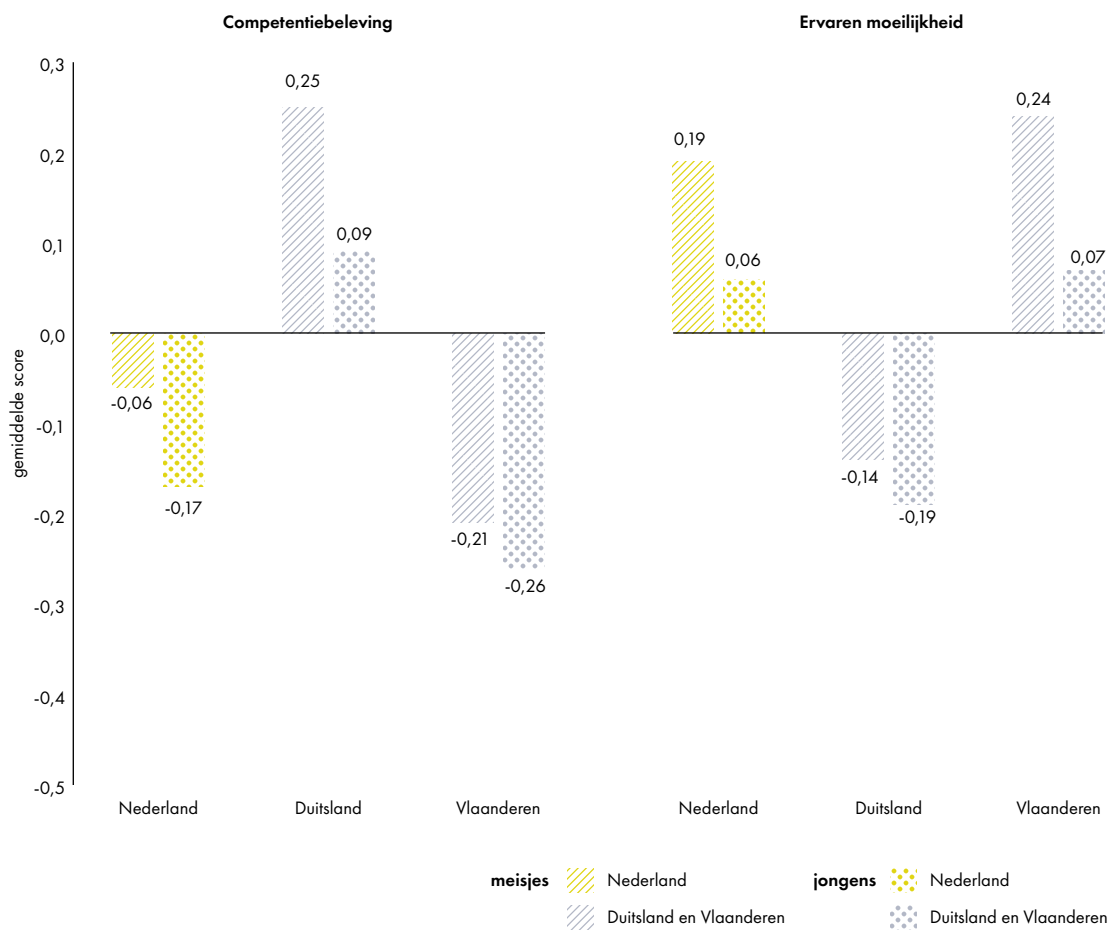
Nederlandse leerlingen vinden zichzelf minder competent en ervaren meer moeite met lezen dan leerlingen uit Duitsland. Nederlandse leerlingen ervaren daarentegen meer competentie bij het lezen dan Vlaamse leerlingen, hoewel ze het lezen wel als even moeilijk ervaren. Ongeveer 10% van de leerlingen in Nederland, Duitsland en Vlaanderen geeft aan zowel competentie als moeilijkheid te ervaren bij het lezen (niet in figuur).

3.3 Zelfbeeld naar geslacht

In Figuur 3.2 worden de scores op de twee schalen uitgesplitst voor meisjes en jongens en wordt een vergelijking gemaakt tussen Nederland, Duitsland en Vlaanderen. Tabel B2.2 in de bijlagen geeft de percentages (zeer) eens op de onderliggende stellingen weer voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse meisjes en jongens.

FIGUUR 3.2

Gemiddelde scores Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018, naar geslacht (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Hoewel Nederlandse meisjes meer competentie bij het lezen ervaren dan Nederlandse jongens, vinden Nederlandse meisjes lezen ook moeilijker dan Nederlandse jongens. Ook Duitse meisjes ervaren meer competentie dan Duitse jongens, maar Duitse meisjes en jongens vinden lezen even moeilijk. In Vlaanderen is er geen verschil in competentiebeleving tussen meisjes en jongens. Wel vinden in Vlaanderen, net als in Nederland, meisjes lezen moeilijker dan jongens.

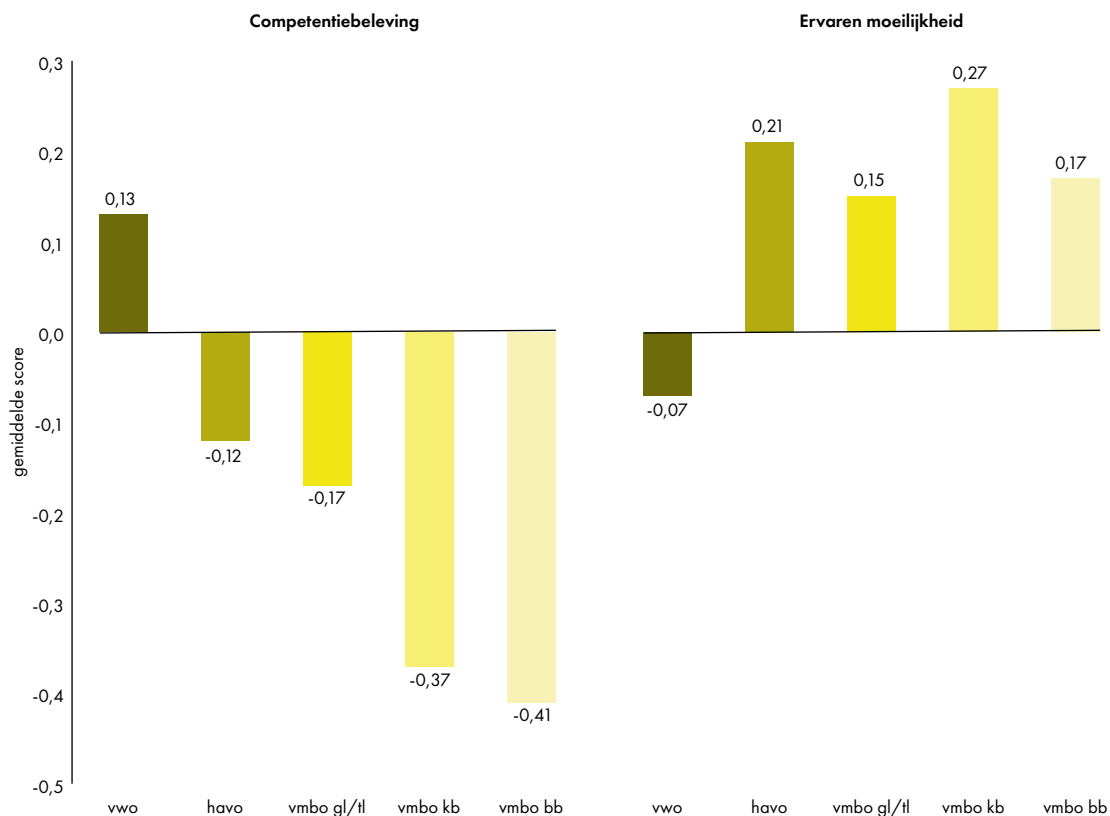
Nederlandse meisjes en jongens voelen zich minder competent bij het lezen dan Duitse meisjes en jongens, maar meer dan Vlaamse meisjes en jongens. Nederlandse meisjes en jongens ervaren daarnaast meer moeite met lezen dan Duitse meisjes en jongens, terwijl Nederlandse meisjes en jongens lezen even moeilijk vinden als Vlaamse meisjes en jongens.

3.4 Zelfbeeld naar opleidingstype

Figuur 3.3 geeft de competentiebeleving en moeilijkheid die Nederlandse leerlingen in de verschillende opleidingstypen ervaren bij het lezen. De percentages (zeer) eens per stelling worden in Tabel B2.3 in de bijlage weergegeven voor leerlingen van de diverse opleidingstypen. De gegevens van leerlingen in het praktijkonderwijs en leerlingen met een lwoo-indicatie ontbreken, omdat de stellingen niet aan hen zijn voorgelegd.

FIGUUR 3.3

Gemiddelde scores Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018, naar opleidingstype (Nederland)

Vmbo basis- en kader-leerlingen ervaren evenveel competentie bij het lezen. Leerlingen die deze opleidingstypen volgen, ervaren echter minder competentie bij het lezen dan vmbo gl/tl-leerlingen, havoleerlingen en vwo-leerlingen. Vmbo gl/tl-leerlingen en havoleerlingen voelen zich even competent bij het lezen, maar minder competent dan vwo-leerlingen.

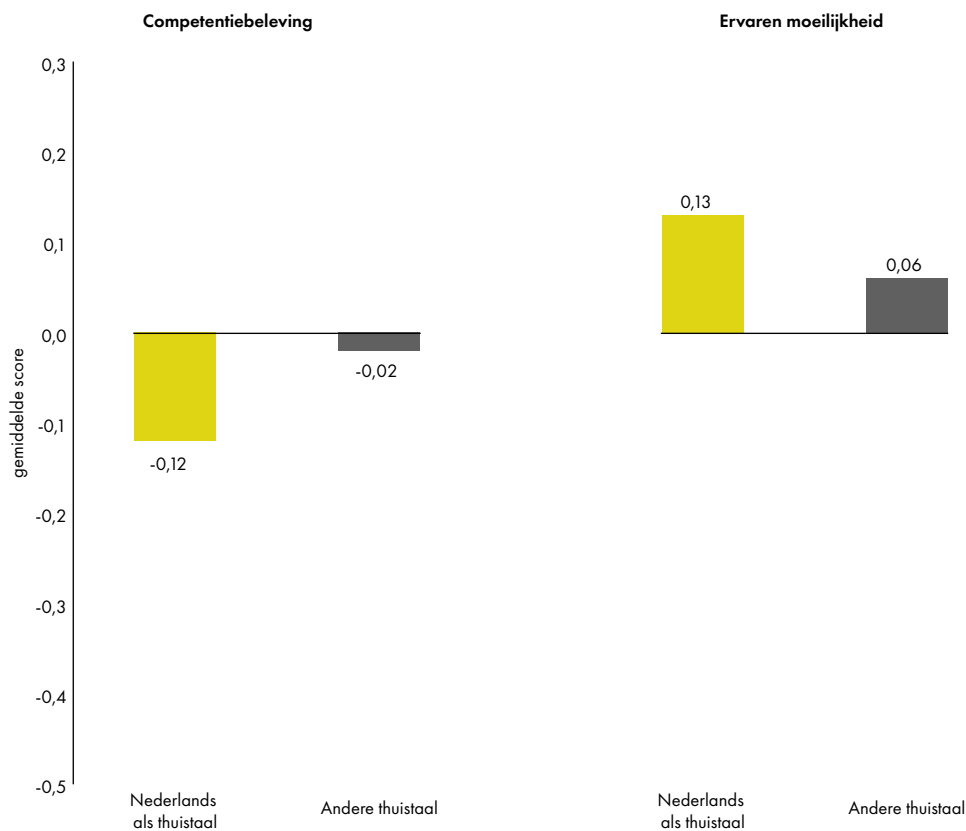
Vwo-leerlingen ervaren over het algemeen minder moeilijkheid bij het lezen dan de leerlingen uit de andere opleidingstypes. Verder blijkt dat vmbo-leerlingen en havoleerlingen lezen als even moeilijk ervaren. Binnen ieder opleidingstype ervaart ongeveer 10% van de leerlingen zowel competentie als moeilijkheid bij het lezen (niet in figuur).

3.5 Zelfbeeld naar thuistaal

Figuur 3.4 laat de scores voor zowel competentiebeleving als ervaren moeilijkheid zien voor leerlingen met Nederlands als thuistaal en leerlingen met een andere thuistaal.

FIGUUR 3.4

Gemiddelde scores Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018, naar thuistaal (Nederland)

Leerlingen die thuis Nederlands spreken, ervaren evenveel competentie bij het lezen als leerlingen die thuis een andere taal spreken. Zo geeft ongeveer drie kwart van de leerlingen in beide groepen aan dat ze moeilijke teksten kunnen begrijpen en vloeiend kunnen lezen (zie Tabel B2.4 in de bijlagen). Ook ervaren leerlingen die thuis Nederlands spreken evenveel moeilijkheid bij het lezen als leerlingen die thuis een andere taal spreken. In beide groepen geeft ongeveer een kwart van de leerlingen aan altijd moeite te hebben gehad met lezen.

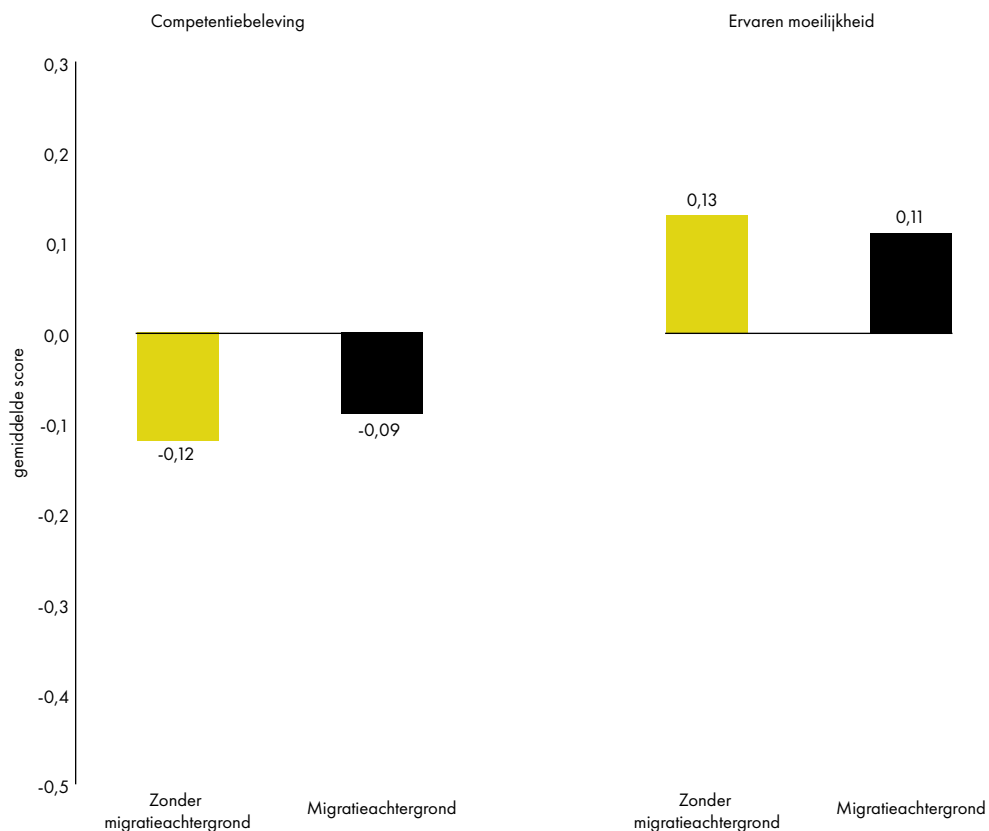

3.6 Zelfbeeld naar migratieachtergrond

Figuur 3.5 geeft de competentiebeleving en ervaren moeilijkheid weer voor Nederlandse leerlingen met en Nederlandse leerlingen zonder migratieachtergrond.

FIGUUR 3.5

Gemiddelde scores Competentiebeleving en Ervaren moeilijkheid bij het lezen PISA-2018, naar migratieachtergrond (Nederland)

Leerlingen zonder migratieachtergrond ervaren evenveel competentie en moeilijkheid bij het lezen als leerlingen met een migratieachtergrond. In beide groepen geeft ongeveer drie kwart van de leerlingen aan vloeiend te lezen en moeilijke teksten te begrijpen (zie Tabel B2.5 in de bijlagen). Ongeveer een derde van de leerlingen in beide groepen heeft echter wel moeite om vragen over een tekst te beantwoorden.

4. Leesgedrag

4.1 Definitie van leesgedrag

Het leesgedrag van leerlingen wordt in PISA op verschillende manieren in kaart gebracht. Allereerst is de leerlingen gevraagd hoeveel tijd ze gewoonlijk besteden aan lezen voor hun plezier. Bij deze vraag werd aangegeven dat ze daarbij konden denken aan allerlei soorten leesmaterialen, zoals boeken, tijdschriften, kranten, websites, blogs of e-mails. Naast de tijd die leerlingen aan lezen voor hun plezier besteden, is in PISA-2018 ook gevraagd of leerlingen boeken vaker op papier, vaker op digitale apparaten (bijv. e-reader, tablet, smartphone, computer) of even vaak op papier als op digitale apparaten lezen. Ook hebben leerlingen ingevuld hoe vaak ze lezen omdat ze dat willen. Daarbij werd allereerst gevraagd naar algemene leesactiviteiten, zoals het lezen van tijdschriften, fictie (romans, verhalen), non-fictie (informatieve verhalen, biografieën), strips en kranten. Daarnaast werd ook gevraagd naar online leesactiviteiten, zoals het lezen van e-mails of online nieuws, online chatten (bijv. WhatsApp, Messenger), online informatie opzoeken om iets te weten te komen over een bepaald onderwerp, deelnemen aan online groepsdiscussies of forums of online praktische informatie opzoeken (bijvoorbeeld dienstregelingen, evenementen, tips, recepten).

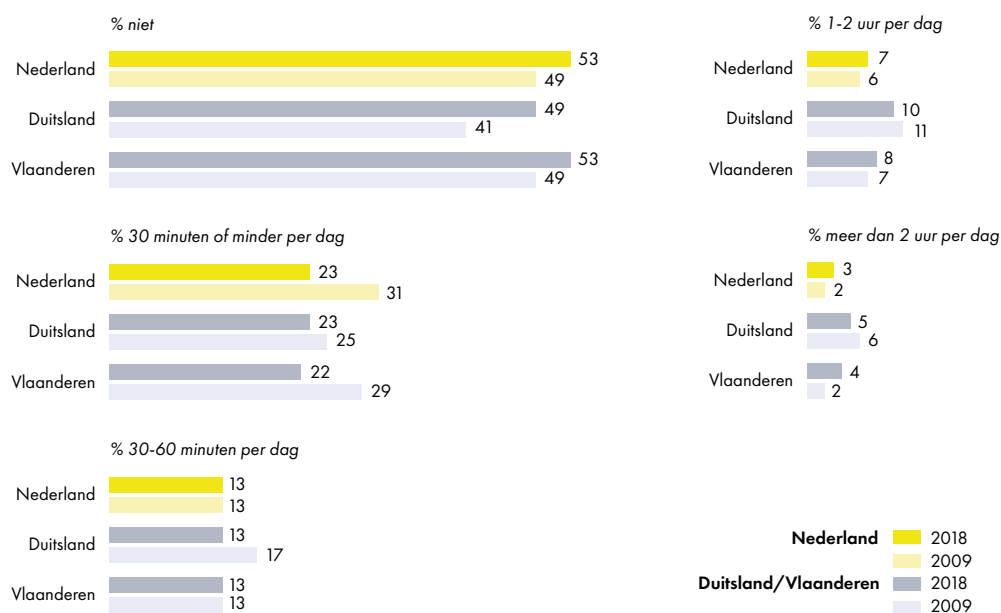
De vragen naar de manieren van boeken lezen (papier of digitaal) en de frequentie van de verschillende (online) leesactiviteiten waren niet opgenomen in de verkorte leerlingvragenlijst. Daardoor hebben leerlingen uit het praktijkonderwijs en leerlingen met een lwoo-indicatie deze vragen niet beantwoord. De gegevens in paragraaf 4.3 en 4.4 betreffen dus enkel de antwoorden van leerlingen zonder lwoo-indicatie in het vmbo, en leerlingen in het havo en vwo.

4.2 Trends in lezen voor plezier

Leerlingen gaven op een 5-puntsschaal, oplopend van geen tijd tot meer dan 2 uur per dag, aan hoeveel tijd ze aan het lezen voor hun plezier besteden. Leerlingen konden daarbij denken aan allerlei soorten leesmateriaal, zoals boeken, tijdschriften, kranten, websites, blogs en e-mails. Figuur 4.1 laat de verdeling van de antwoorden (in percentages) in 2009 en 2018 zien voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen.

FIGUUR 4.1

Percentages betreffende tijdsbesteding aan lezen voor plezier PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

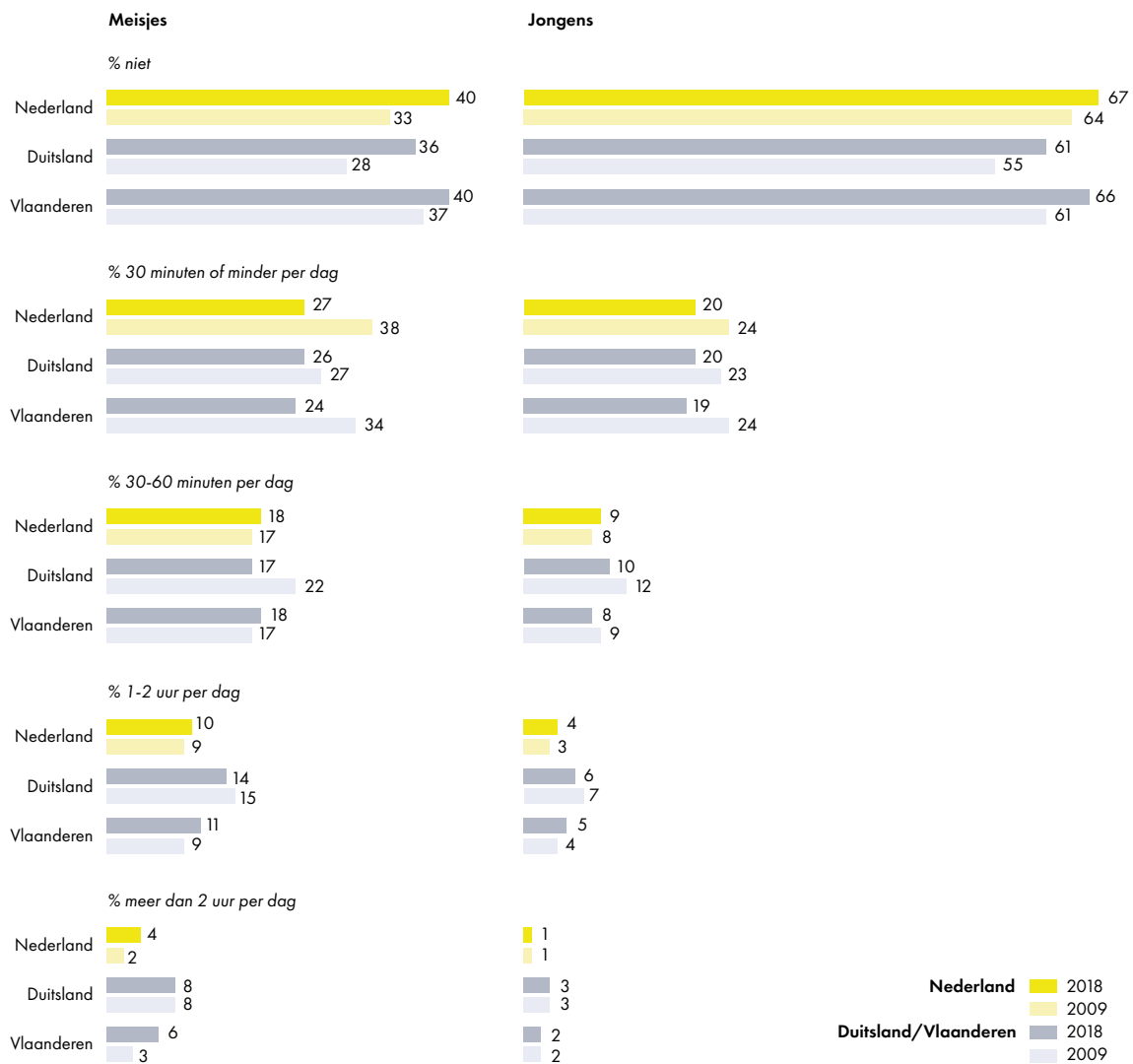
In 2018 geeft ongeveer de helft van de leerlingen in alle drie de landen aan niet voor hun plezier te lezen. Dit is zowel in Nederland, Duitsland als Vlaanderen een toename ten opzichte van 2009. Het aandeel leerlingen dat 30 minuten per dag of minder leest voor hun plezier is in zowel Nederland als Vlaanderen afgenomen tot ongeveer een kwart. In Duitsland is dit aandeel leerlingen gelijk gebleven. Daarnaast geeft ongeveer een kwart van de leerlingen in de drie landen in 2018 aan meer dan 30 minuten per dag te lezen. In Nederland en Vlaanderen is het aandeel leerlingen dat meer dan 2 uur per dag leest gestegen.

4.2.1 Trends in lezen voor plezier naar geslacht

Figuur 4.2 laat de tijd besteed aan lezen in 2009 en 2018 zien voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse meisjes en jongens.

FIGUUR 4.2

Percentages betreffende tijdsbesteding aan lezen voor plezier PISA-2018, naar geslacht (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

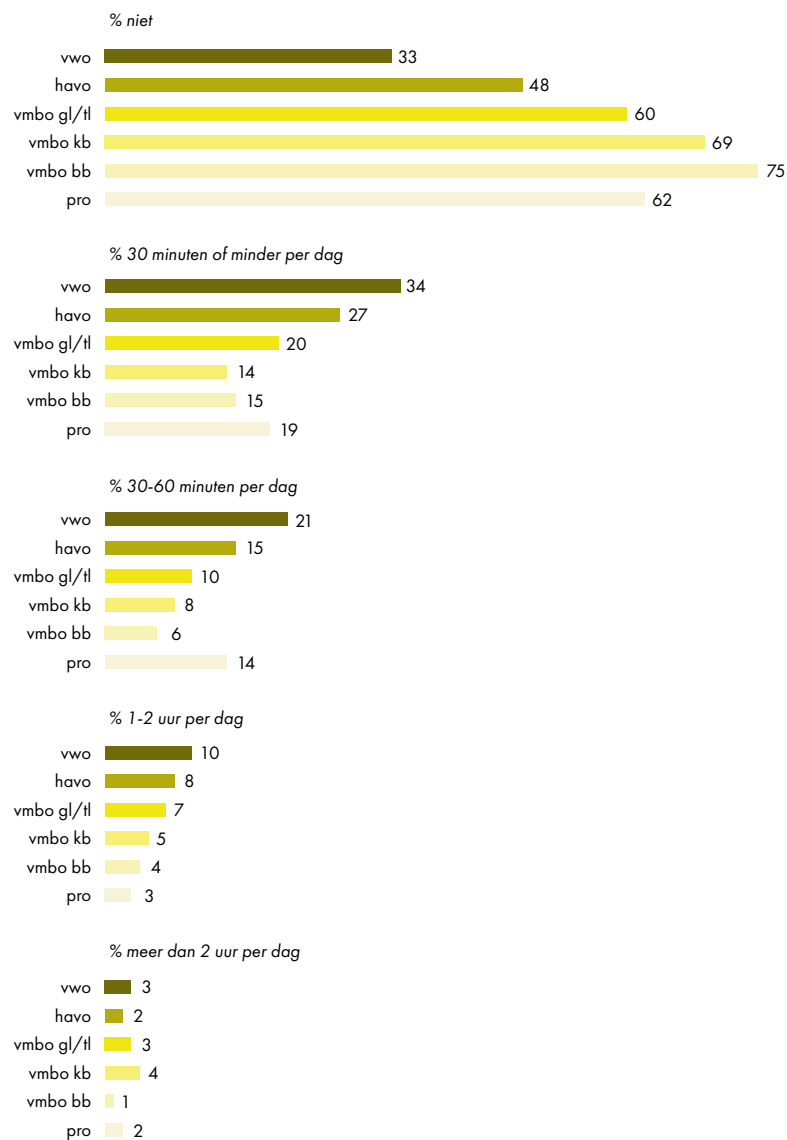
Zowel in 2009 als in 2018 gaven in alle drie de landen jongens vaker dan meisjes aan dat ze niet lezen voor hun plezier. Van de Nederlandse meisjes leest ongeveer een derde meer dan 30 minuten per dag. Dit geldt voor een zevende van de Nederlandse jongens.

4.2.2 Lezen voor plezier in Nederland naar opleidingstype

Figuur 4.3 laat de tijd besteed aan lezen zien voor Nederlandse leerlingen in de verschillende opleidingstypen.

FIGUUR 4.3

Percentages betreffende tijdsbesteding aan lezen voor plezier PISA-2018, naar opleidingstype (Nederland)

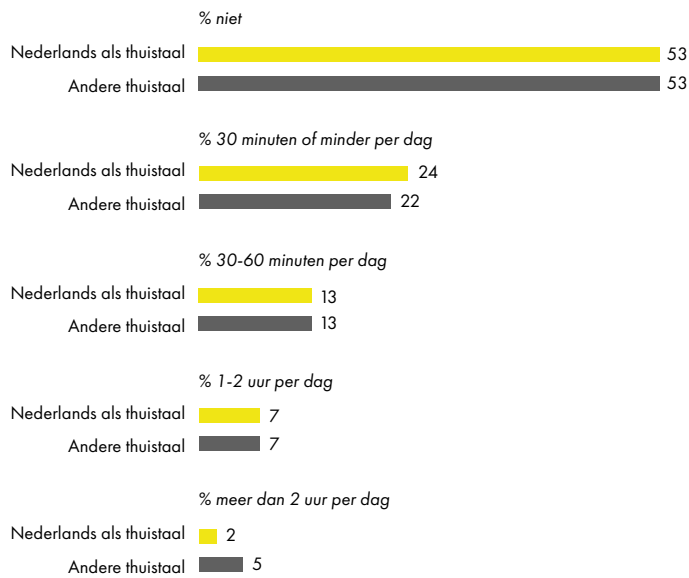
Een derde van de vwo-leerlingen leest niet voor zijn of haar plezier. Voor havo-leerlingen geldt dit voor bijna de helft en voor vmbo- en pro-leerlingen voor twee derde tot drie kwart van de leerlingen. Slechts één op de tien vmbo basis-leerlingen leest meer dan 30 minuten per dag. In het praktijkonderwijs en de overige richtingen in het vmbo geldt dit voor ongeveer één op de vijf leerlingen. Van de havo-leerlingen leest een kwart meer dan 30 minuten per dag, van de vwo-leerlingen een derde.

4.2.3 Lezen voor plezier naar thuistaal

Figuur 4.4 laat de tijd besteed aan lezen voor plezier zien voor leerlingen met Nederlands als thuistaal en leerlingen met een andere thuistaal.

FIGUUR 4.4

Percentages betreffende tijdsbesteding aan lezen voor plezier PISA-2018, naar thuistaal (Nederland)

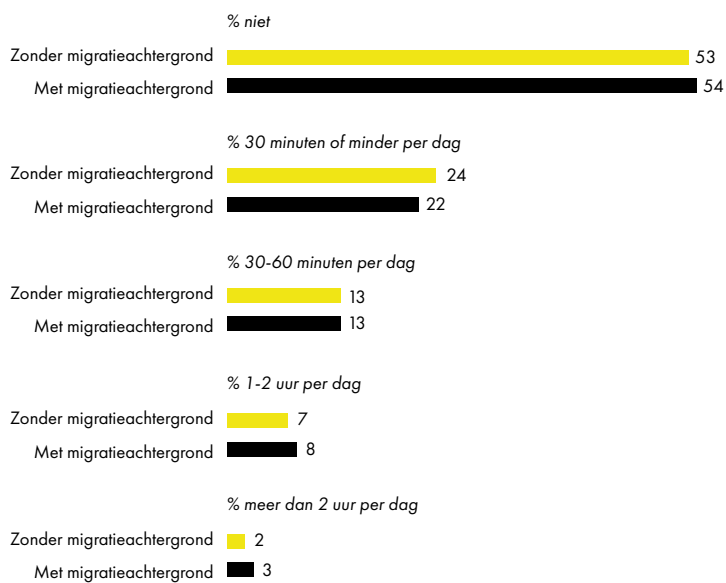
De tijd die leerlingen besteden aan lezen voor plezier is vergelijkbaar voor beide groepen. Zowel de helft van de leerlingen die thuis Nederlands spreken als de helft van de leerlingen die thuis een andere taal spreken, geeft aan dat ze niet lezen voor hun plezier. Bijna een kwart van de leerlingen in beide groepen leest per dag een half uur of minder voor hun plezier. Een vergelijkbaar deel (ongeveer een kwart) van de leerlingen in beide groepen leest meer dan 30 minuten per dag voor hun plezier.

4.2.4 Lezen voor plezier naar migratieachtergrond

Figuur 4.5 geeft weer hoeveel tijd Nederlandse leerlingen met en Nederlandse leerlingen zonder migratieachtergrond besteden aan lezen voor plezier.

FIGUUR 4.5

Percentages betreffende tijdsbesteding aan lezen voor plezier PISA-2018, naar migratieachtergrond (Nederland)

Opnieuw is het beeld voor beide groepen vergelijkbaar. Zowel de helft van de leerlingen met als de helft van de leerlingen zonder migratieachtergrond geeft aan dat ze niet lezen voor hun plezier. Bijna een kwart van de leerlingen in beide groepen leest een half uur per dag of minder voor hun plezier. Het overige kwart van de leerlingen in beide groepen leest meer dan 30 minuten per dag voor hun plezier.

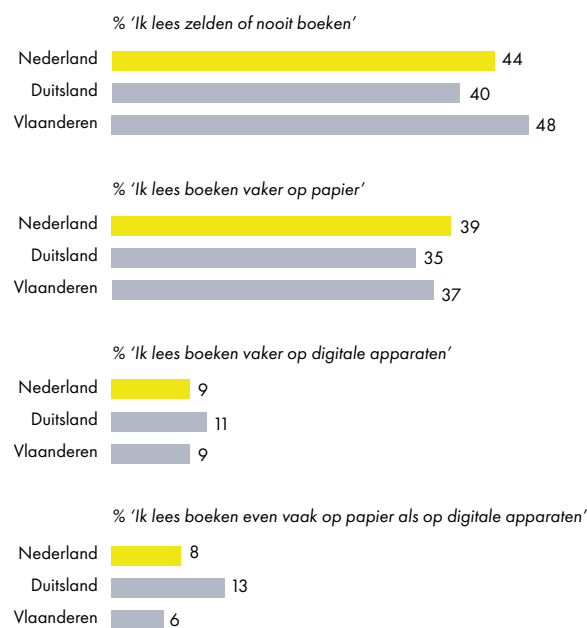

4.3 Manieren waarop leerlingen boeken lezen

In PISA-2018 is leerlingen gevraagd op welke manier ze boeken (over een willekeurig onderwerp) lezen: vaker digitaal of vaker van papier. Ze konden daarbij ook aangeven dat ze zelden of nooit boeken lezen. Figuur 4.6 laat de verdeling van antwoorden voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen zien.

FIGUUR 4.6

Percentage betreffende de manier waarop boeken worden gelezen PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Het percentage leerlingen dat aangeeft zelden of nooit een boek te lezen ligt in Nederland hoger dan in Duitsland, maar lager dan in Vlaanderen. Leerlingen die wel boeken lezen doen dat in alle drie de landen het vaakst van papier. Toch geeft één op de vijf Nederlandse leerlingen aan boeken even vaak of zelfs vaker te lezen op digitale apparaten dan op papier.

4.4 (Online) leesactiviteiten

In zowel PISA-2009 als PISA-2018 hebben leerlingen voor diverse materialen aangegeven hoe vaak ze deze lezen omdat ze dat willen. Voor leesmaterialen die leerlingen zowel van papier als van digitale apparaten kunnen lezen (tijdschriften, stripboeken, fictie, non-fictie en kranten) konden ze daarbij kiezen uit (vrijwel) nooit, een aantal keer per jaar, ongeveer één keer per maand, een paar keer per maand of een paar keer per week. Voor online leesactiviteiten zoals het lezen van e-mails, online chatten, online nieuws lezen, online (praktische) informatie opzoeken en deelnemen aan online groepsdiscussies of forums konden ze aangeven dat ze dit (vrijwel) nooit, een paar keer per maand, een paar keer per week of een paar keer per dag doen. Leerlingen hadden de optie om aan te geven dat ze niet wisten wat er met een bepaalde online leesactiviteit werd bedoeld.

Een exploratieve factoranalyse op de ongewogen PISA-2018¹ data van de Nederlandse (n = 3789), Duitse (n = 4507) en Vlaamse leerlingen (n = 4578) laat zien dat de vragen betreffende de leesactiviteiten samengevoegd kunnen worden tot twee schalen. De eerste schaal betreft de algemene leesactiviteiten (Cronbachs $\alpha = .65$), de tweede schaal betreft de online leesactiviteiten (Cronbachs $\alpha = .64$). Per schaal is een somscore berekend door de antwoorden van de leerlingen op de onderliggende stellingen bij elkaar op te tellen. In onderstaande paragrafen worden de somscores op beide schalen weergegeven en uitgesplitst naar geslacht, opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond. De schaal 'Algemene leesactiviteiten' bevat minder stellingen dan de schaal 'Online leesactiviteiten'. Hierdoor lopen de scores op de schaal Algemene leesactiviteiten van 5 tot 25, terwijl de scores op de schaal Online leesactiviteiten lopen van 6 tot 30. De scores tussen beide schalen zijn dus niet onderling te vergelijken.

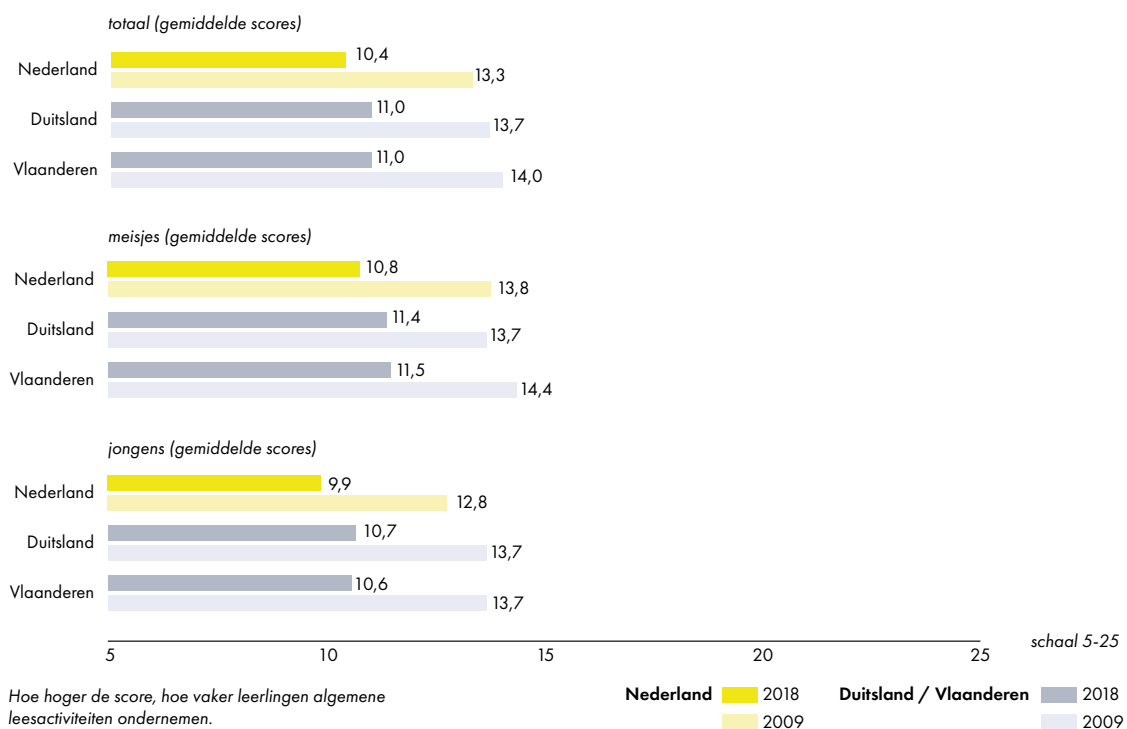
1. De analyse is herhaald met ongewogen PISA-2009 data. Dat gaf een vergelijkbaar resultaat.

4.4.1 Trends in leesactiviteiten

Figuur 4.7 geeft de score voor algemene leesactiviteiten voor Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen weer voor zowel PISA-2009 als PISA-2018. Daarbij wordt ook een onderscheid gemaakt naar geslacht.

FIGUUR 4.7

Gemiddelde scores Algemene leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018, totaal en naar geslacht (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Nederlandse leerlingen lezen in 2018 minder vaak dan Duitse en Vlaamse leerlingen. De antwoorden op de onderliggende stellingen (zie Tabel B3.1 in de bijlagen) laten zien dat de groep leerlingen die aangeeft (vrijwel) nooit kranten te lezen in Nederland hoger is dan in zowel Duitsland als Vlaanderen. Ook het percentage leerlingen dat (vrijwel) nooit strips leest is in Nederland hoger dan Vlaanderen, maar de groep leerlingen die (vrijwel) nooit strips leest is het grootst in Duitsland. De groep leerlingen die aangeeft (vrijwel) nooit te lezen is tussen 2009 en 2018 bovendien in alle drie de landen toegenomen voor alle activiteiten, met uitzondering van het lezen van (non-)fictie in Vlaanderen.

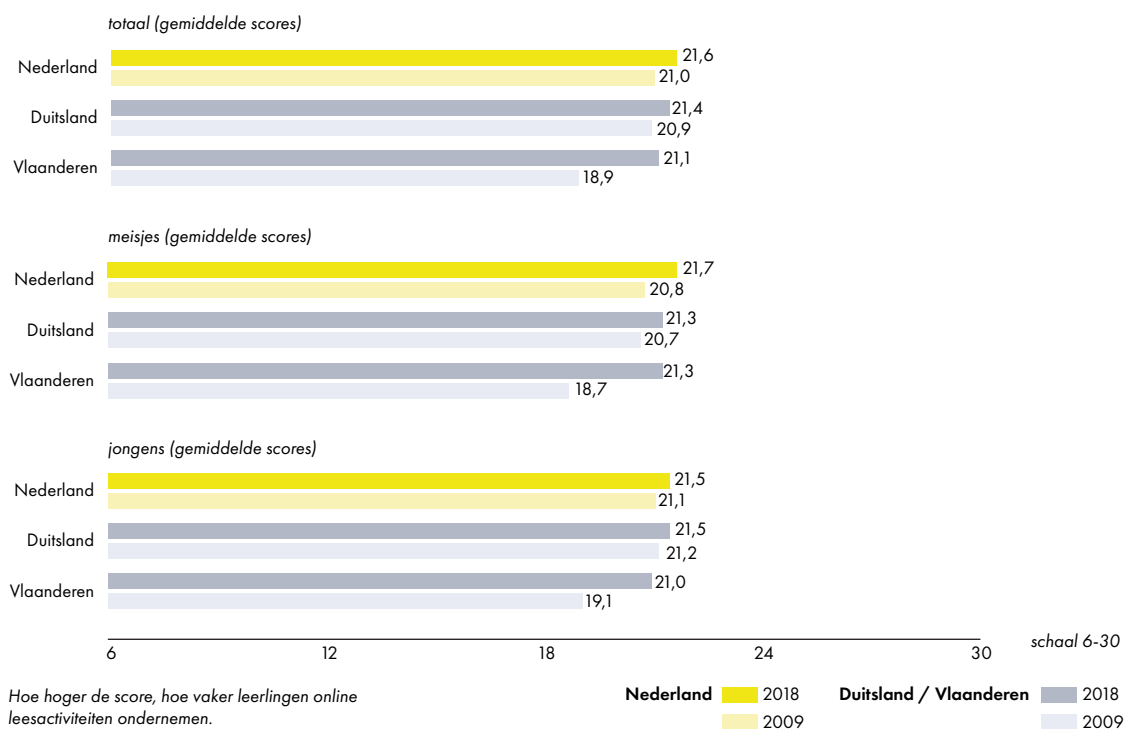
In Nederland en Vlaanderen gaven meisjes zowel in 2009 als in 2018 aan vaker algemene leesactiviteiten te ondernemen dan jongens. In 2018 geeft bijvoorbeeld bijna de helft van de Nederlandse en Vlaamse jongens aan (vrijwel) nooit een tijdschrift te lezen, terwijl dit voor bijna een kwart van de meisjes geldt (zie Tabel B3.2 in de bijlagen). In Duitsland lezen meisjes in 2009 nog even vaak als jongens, maar door een sterke daling van jongens lezen ook in Duitsland meisjes in 2018 vaker dan jongens. In de drie landen is de groep jongens die aangeeft (vrijwel) nooit fictie te lezen in zowel 2009 als 2018 groter dan de groep meisjes. Bij strips gaven meisjes in 2009 en 2018 juist vaker dan jongens aan dat ze deze (vrijwel) nooit lezen.

4.4.2 Trends in online leesactiviteiten

Figuur 4.8 geeft de somscores voor online leesactiviteiten weer in totaal en voor jongens en meisjes uit Nederland, Duitsland en Vlaanderen.

FIGUUR 4.8

Gemiddelde scores Online leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018, totaal en naar geslacht (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

De score voor online leesactiviteiten is zowel in 2009 als 2018 lager in Vlaanderen dan in Nederland en Duitsland. De resultaten op de onderliggende stellingen (zie Tabel B3.3 in de bijlagen) laten verder zien dat tussen 2009 en 2018 het online chatgedrag van leerlingen in alle drie de landen is toegenomen. Bijna alle Nederlandse leerlingen geven in 2018 aan wel een paar keer per dag online te chatten. Ook het lezen van online nieuws en het online opzoeken van (praktische) informatie gebeurt in 2018 vaker dan in 2009 in zowel Nederland en Duitsland als Vlaanderen. Iets meer dan de helft van de Nederlandse leerlingen zegt in 2018 minimaal een paar keer per week online nieuws te lezen. Bijna de helft van de Nederlandse leerlingen zoekt in 2018 minimaal een paar keer per week praktische informatie online en ongeveer drie kwart van de Nederlandse leerlingen zoekt minimaal een paar keer per week online naar informatie over een bepaald onderwerp. Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen lezen in 2018 juist minder vaak e-mails dan in 2009. Waar in 2009 nog de helft van de Nederlandse leerlingen aangaf dat ze dit een paar keer per dag deden, geldt dit nu nog maar voor ongeveer een vijfde van de leerlingen. Een meerderheid van de Nederlandse, Duitse en Vlaamse leerlingen geeft aan (vrijwel) nooit deel te nemen aan online groepsdiscussies of forums.

In Duitsland ondernemen jongens zowel in 2009 als in 2018 vaker online leesactiviteiten dan meisjes. Terwijl ook in Nederland en Vlaanderen in 2009 jongens vaker online leesactiviteiten ondernamen dan meisjes, zijn in 2018 meisjes juist vaker bezig met online leesactiviteiten dan jongens. Nederlandse meisjes geven bijvoorbeeld aan vaker praktische informatie te zoeken dan jongens (zie Tabel B3.4 in de bijlagen). De groep Nederlandse jongens die in 2018 aangeeft dat ze een paar keer dag e-mails lezen of informatie over een bepaald onderwerp zoeken, is echter even groot als de groep Nederlandse meisjes. Bijna alle Nederlandse meisjes en jongens geven in zowel 2009 als 2018 bovendien aan meerdere keren per dag online te chatten. Hoewel leerlingen weinig deelnemen aan online forums, doen jongens dit juist wat vaker dan meisjes: ongeveer een derde van de jongens geeft in 2018 aan wel eens deel te nemen aan een online groepsdiscussie of forum, terwijl dit voor ongeveer een zesde van de meisjes geldt.

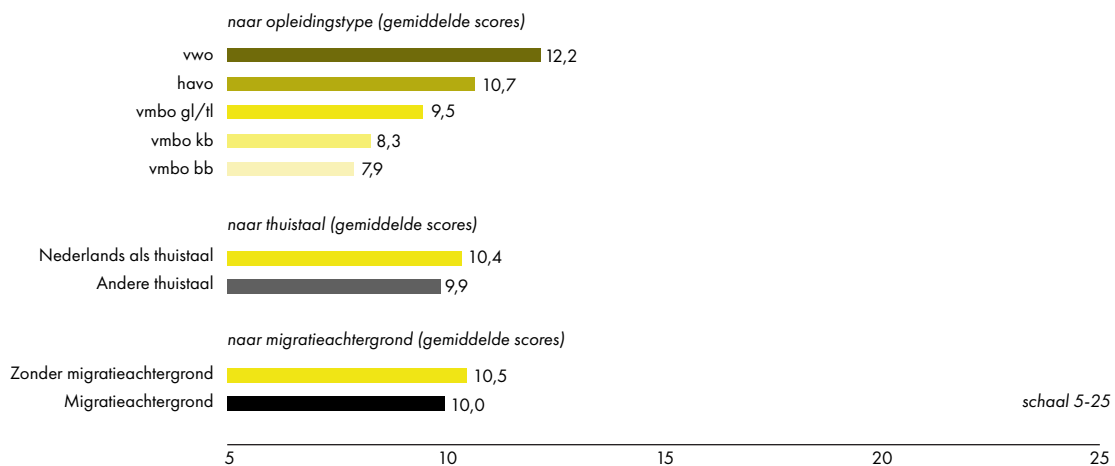
De optie 'ik weet niet wat dat is' werd in 2018 voor alle online leesactiviteiten door een kleine groep leerlingen (0 tot maximaal 3%) aangekruist. Uitzondering hierop is het deelnemen aan online groepsdiscussies of forums, waarbij 8% (Nederland) tot 12% (Duitsland) van de leerlingen in 2018 aangaf niet te weten wat dit is.

4.4.3 (Online) leesactiviteiten naar opleidingstype

Figuur 4.9 en Figuur 4.10 laten de scores voor algemene en online leesactiviteiten zien voor Nederlandse leerlingen voor de opleidingstypen, thuistaal en migratieachtergrond.

FIGUUR 4.9

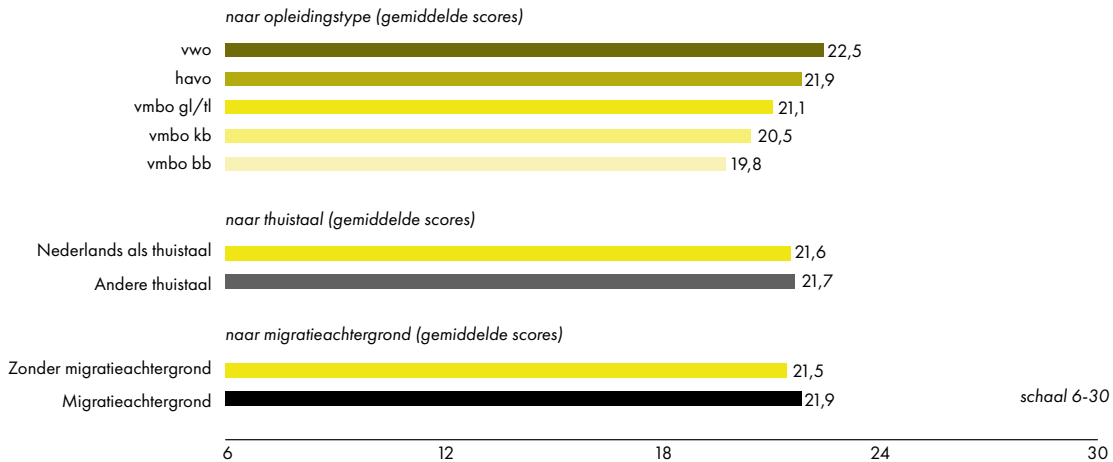
Gemiddelde scores Algemene leesactiviteiten PISA-2018, naar opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond (Nederland)

Hoe hoger de score, hoe vaker leerlingen algemene leesactiviteiten ondernemen.

FIGUUR 4.10

Gemiddelde scores Online leesactiviteiten PISA-2018, naar opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond (Nederland)

Hoe hoger de score, hoe vaker leerlingen algemene leesactiviteiten ondernemen.

Vwo-leerlingen geven aan vaker algemene leesactiviteiten en vaker online leesactiviteiten te ondernemen dan leerlingen van andere opleidingstypen. Havoleerlingen zijn daarnaast vaker bezig met algemene en online leesactiviteiten dan vmbo-leerlingen. Ook tussen leerlingen van de drie richtingen in het vmbo zijn verschillen: vmbo gl/tl-leerlingen zijn vaker bezig met algemene en online leesactiviteiten dan leerlingen van vmbo kader of vmbo basis. Leerlingen van vmbo kader en leerlingen van vmbo basis zijn echter even vaak bezig met zowel algemene als online leesactiviteiten.

Wat betreft de algemene leesactiviteiten, zijn de verschillen het duidelijkst zichtbaar voor het lezen van fictie. Ongeveer een vijfde van de vwo-leerlingen en een derde van de havoleerlingen geeft aan dit (vrijwel) nooit te doen (zie Tabel B3.5 in de bijlagen). In het vmbo loopt de groep leerlingen die aangeeft (vrijwel) nooit fictie te lezen op van de helft (vmbo gl/tl) tot twee derde (vmbo kader) naar drie kwart (vmbo basis). Voor het lezen van non-fictie en kranten zien we een vergelijkbare verdeling: een derde van de leerlingen in het vwo, iets minder dan de helft van de havoleerlingen en iets meer dan de helft van de vmbo gl/tl-leerlingen doet dit (vrijwel) nooit. Kranten worden door twee derde van de vmbo kader- en vmbo basis-leerlingen (vrijwel) nooit gelezen en drie kwart van deze leerlingen leest (vrijwel) nooit non-fictie.

Een grote meerderheid van de leerlingen van alle opleidingstypen geeft aan een paar keer per dag online te chatten (zie Tabel B3.6 in de bijlagen). Van de vwo- en havoleerlingen geeft ongeveer één op de vijf aan een paar keer per week e-mails te lezen. Van de leerlingen van de drie richtingen in het vmbo geldt dit voor ongeveer één op de zes leerlingen. Ongeveer twee derde van de vwo- en havoleerlingen leest minimaal een paar keer per week online nieuws. Ook iets meer dan de helft van de vmbo gl/tl-leerlingen en iets minder dan de helft van de vmbo kader en vmbo basis-leerlingen leest minimaal een paar keer per week online nieuws. Waar drie kwart van de havoleerlingen en een nog groter deel van de vwo-leerlingen aangeeft minimaal een paar keer per week informatie over een bepaald onderwerp op te zoeken, geldt dit binnen het vmbo voor twee derde van de vmbo gl/tl en vmbo kader-leerlingen en de helft van de vmbo basis-leerlingen. Ook bij het opzoeken van praktische informatie zien we de vwo- en havoleerlingen dat vaker doen dan vmbo-leerlingen: ongeveer de helft van de vwo-leerlingen leerlingen doet dit minimaal een paar keer per week ten opzichte van een kwart van de vmbo basis-leerlingen.

4.4.4 (Online) leesactiviteiten naar thuistaal

Figuur 4.9 geeft de gemiddelde score weer voor algemene leesactiviteiten en Figuur 4.10 de gemiddelde score voor online leesactiviteiten, beiden naar thuistaal.

Leerlingen die thuis Nederlands spreken voeren vaker algemene leesactiviteiten uit dan leerlingen die thuis een andere taal spreken. Waar bijvoorbeeld een derde van de leerlingen die thuis Nederlands spreken aangeeft (vrijwel) nooit een tijdschrift te lezen, geldt dit voor de helft van de leerlingen die thuis een andere taal spreken (zie Tabel B3.7 in de bijlagen). Wat betreft het lezen van strips zien we dat ongeveer de helft van de leerlingen met Nederlands als thuistaal dit (vrijwel) nooit doet, ten opzichte van bijna twee derde van de leerlingen die thuis een andere taal spreken. Voor het lezen van fictie geven leerlingen met een andere thuistaal juist vaker aan dit te doen: bijna een kwart van de leerlingen die thuis een andere thuistaal spreekt doet dit minimaal een paar keer per maand, terwijl dit maar voor één achtste van de leerlingen geldt die thuis Nederlands spreken.

Leerlingen die thuis Nederlands spreken en leerlingen die thuis een andere taal spreken verschillen niet in de mate waarin zij online leesactiviteiten ondernemen. Wel laten de antwoorden zien dat leerlingen die thuis Nederlands spreken over het algemeen wat vaker e-mails lezen en praktische informatie opzoeken dan leerlingen die thuis geen Nederlands spreken (zie Tabel B3.8 in de bijlagen). Leerlingen die thuis een andere taal spreken geven echter aan vaker online nieuws te lezen en deel te nemen aan online forums of groepsdiscussies dan leerlingen die thuis Nederlands spreken.

4.4.5 (Online) leesactiviteiten naar migratieachtergrond

Figuur 4.9 geeft de gemiddelde score weer voor Nederlandse leerlingen met en zonder migratieachtergrond voor algemene leesactiviteiten en Figuur 4.10 de gemiddelde score voor online leesactiviteiten.

Leerlingen met een migratieachtergrond ondernemen minder vaak algemene leesactiviteiten dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Zo geeft ongeveer vier op de tien leerlingen met een migratieachtergrond aan (vrijwel) nooit een tijdschrift te lezen, terwijl dit maar voor drie op de tien leerlingen zonder migratieachtergrond geldt (zie Tabel B3.9 in de bijlagen). Daarentegen geeft één op de vijf leerlingen met migratieachtergrond en één op de acht leerlingen zonder migratieachtergrond aan minimaal een paar keer per week non-fictie te lezen.

Leerlingen met een migratieachtergrond zijn vaker bezig met online leesactiviteiten dan leerlingen zonder migratieachtergrond. Zo leest bijna twee derde van de leerlingen met een migratieachtergrond minimaal een paar keer per week online nieuws, terwijl dit voor iets meer dan de helft van de leerlingen zonder migratieachtergrond geldt (zie Tabel B3.10 in de bijlagen). Ook zoekt een derde van de leerlingen met een migratieachtergrond meerdere keren per dag informatie over een bepaald onderwerp ten opzichte van een kwart van de leerlingen zonder migratieachtergrond. Waar drie kwart van de leerlingen zonder migratieachtergrond (vrijwel) nooit deelneemt aan online forums, geldt dit voor twee derde van de leerlingen met migratieachtergrond.

5. Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid

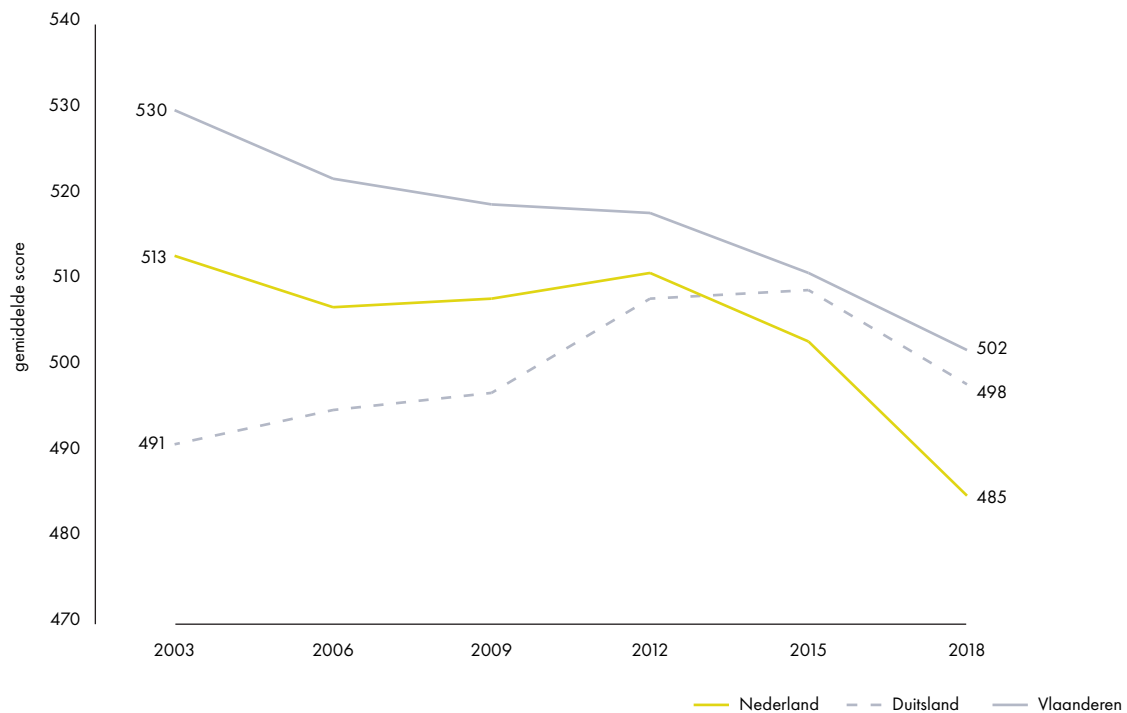

5.1 Trend in leesvaardigheid in Nederland, Duitsland en Vlaanderen

Zoals in hoofdstuk 1 al kort is aangegeven, is de leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarigen gedaald tussen 2015 en 2018. Figuur 5.1 laat de ontwikkeling van leesvaardigheid in Nederland, Duitsland en Vlaanderen tussen 2003 en 2018 zien (zie ook internationale rapportage, Volume I; OECD, 2019c).

FIGUUR 5.1

Gemiddelde toetsscores leesvaardigheid PISA-2003 t/m PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Tussen 2003 en 2015 was er in Nederland sprake van lichte schommelingen in de leesvaardigheidsscores, maar deze waren niet significant. Door de daling tussen 2015 en 2018, behaalt Nederland in 2018 een lagere leesvaardigheidsscore dan in elk van de voorgaande metingen. Ook in Duitsland waren er schommelingen in de leesvaardigheid. Hoewel Duitsland een stijging in de leesvaardigheid liet zien tussen 2009 en 2015, is de leesvaardigheid in 2018 weer gelijk aan het niveau van 2009. Vlaanderen laat vanaf de eerste deelname een neerwaartse trend zien. De dalingen waren echter net als in Nederland nooit significant. Ook het verschil in leesvaardigheidsscore tussen 2015 en 2018 was in Vlaanderen niet significant. Vlaanderen scoort in 2018 echter wel lager dan in de metingen van 2012 en eerder.

5.2 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid

Tabel 5.1 geeft de correlaties tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid voor Nederland weer. De correlaties worden voor Duitsland en Vlaanderen weergegeven in Tabel B4.1 en Tabel B4.2 in de bijlagen. Zelfbeeld omvat zowel Competentiebeleving bij het lezen als Ervaren moeilijkheid bij het lezen (zie paragraaf 3.1). De verschillende stellingen voor leesgedrag zijn ook samengevoegd tot twee schalen (zie paragraaf 4.4): Algemene leesactiviteiten en Online leesactiviteiten.

TABEL 5.1

Correlatie tussen leesplezier, competentiebeleving en moeilijkheid, leesgedrag en leesvaardigheid PISA-2018 (Nederland)

	Leesplezier	Competentie-beleving	Ervaren moeilijkheid	Algemene leesactiviteiten	Online leesactiviteiten	Lees-vaardigheid
Leesplezier	-					
Competentiebeleving	0,40	-				
Ervaren moeilijkheid	-0,17	-0,54	-			
Algemene leesactiviteiten	0,55	0,31	-0,12	-		
Online leesactiviteiten	0,16	0,20	-0,07	0,32	-	
Leesvaardigheid	0,37	0,31	-0,18	0,38	0,24	-

Correlaties zijn niet getoetst op significantie.

In Nederland, Duitsland en Vlaanderen hangt leesplezier positief samen met competentiebeleving. Leerlingen die plezier in het lezen hebben, zien zichzelf dus ook als competente lezer. De negatieve relatie van beide variabelen met ervaren moeilijkheid in de drie landen laat zien dat deze leerlingen over het algemeen ook minder moeilijkheden ervaren bij het lezen. Leesplezier en competentiebeleving hangen daarnaast positief samen met de leesactiviteiten die leerlingen uitvoeren: hoe meer leesplezier en competentiebeleving, hoe vaker leerlingen (online) lezen. Dit lijkt in Nederland en Vlaanderen sterker voor algemene leesactiviteiten te gelden dan voor online leesactiviteiten. Tot slot zien we dat leesprestaties samenhangen met leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag. Hoe meer leesplezier en competentiebeleving, hoe hoger de leesvaardigheidsscore en vice versa. Daarentegen hebben leerlingen die meer moeite ervaren bij het lezen juist een lagere leesvaardigheidsscore. Als laatste blijkt dat leerlingen die vaker algemene of online leesactiviteiten uitvoeren ook een hogere leesvaardigheidsscore behalen.

5.3 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid met inachtneming van leerlingachtergrond

Bovenstaande hoofdstukken maken duidelijk dat leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag verschillen tussen jongens en meisjes en tussen leerlingen in verschillende opleidingstypen en met een verschillende gezinsachtergrond. Ook de leesvaardigheid verschilt tussen jongens en meisjes en tussen leerlingen met een verschillende achtergrond (zie Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht). De correlaties laten zien dat alle variabelen samenhangen. Om nog meer inzicht te krijgen in de samenhang tussen leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid is een regressieanalyse uitgevoerd met leesvaardigheid als uitkomstvariabele. Als voorspellers zijn naast leesplezier, zelfbeeld (competentiebeleving en ervaren moeilijkheid) en leesgedrag (algemene en online leesactiviteiten) ook geslacht en migratieachtergrond toegevoegd als controlevariabelen. Omdat migratieachtergrond sterk gecorreleerd is aan de thuistaal ($r = 0,51$), is thuistaal niet als controlevariabele toegevoegd aan de regressieanalyse.¹ De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten worden voor Nederland, Duitsland en Vlaanderen weergegeven in Tabel 5.2. De volledige regressietabellen worden weergegeven in Tabel B5.2 t/m Tabel B5.4 in de bijlagen.

TABEL 5.2

Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten van leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

	Nederland	Duitsland	Vlaanderen
	β	β	β
Geslacht	-,03 *	-,02	-,03
Migratieachtergrond	-,19 *	-,19 *	-,26 *
Leesplezier	,19 *	,23 *	,18 *
Zelfbeeld			
Competentiebeleving	,12 *	,16 *	,11 *
Ervaren moeilijkheid	-,06 *	-,19 *	-,13 *
Leesgedrag			
Algemene leesactiviteiten	,18 *	,04	,13 *
Online leesactiviteiten	,13 *	,04 *	,07 *
R²	,26	,26	,23

* $p < 0,05$

1. De analyse is ter controle ook uitgevoerd met thuistaal in plaats van migratieachtergrond als controlevariabele. De resultaten van beide analyse zijn vergelijkbaar voor alle drie de landen. In Tabel B5.1 in de bijlagen worden de regressiecoëfficiënten voor de drie landen weergegeven.

De negatieve regressiecoëfficiënt voor geslacht geeft aan dat Nederlandse jongens een lagere leesvaardigheidsscore hebben dan meisjes. Het effect is in Nederland significant maar klein. In Duitsland en Vlaanderen verdwijnt het effect van geslacht op leesvaardigheid zodra er rekening wordt gehouden met leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag. In alle drie de landen is migratieachtergrond een belangrijke voorspeller van leesvaardigheid: leerlingen met een migratieachtergrond halen lagere leesvaardigheidsscores dan leerlingen zonder migratieachtergrond.

In alle drie de landen zien we dat leesplezier sterk samenhangt met leesvaardigheid. Leerlingen die meer leesplezier ervaren hebben een hogere leesvaardigheidsscore dan leerlingen die dit minder hebben. Dit geldt ook andersom: leerlingen die een hogere leesvaardigheidsscore hebben, hebben meer leesplezier dan leerlingen met een lagere leesvaardigheidsscore. In Nederland speelt daarnaast ook het uitvoeren van algemene leesactiviteiten een grote rol in leesvaardigheid: hoe meer algemene leesactiviteiten leerlingen uitvoeren, hoe hoger hun leesvaardigheid en vice versa. In Duitsland speelt daarnaast ook zelfbeeld een rol bij leesvaardigheid. Leerlingen die meer competentie of minder moeilijkheid ervaren bij het lezen hebben hogere leesvaardigheidsscores. Uiteraard geldt ook hier dat leerlingen met hogere leesvaardigheidsscores ook meer competentie en minder moeilijkheid ervaren bij het lezen dan leerlingen met lagere leesvaardigheidsscores. In Vlaanderen lijken zowel zelfbeeld (competentiebeleving en ervaren moeilijkheid) als algemene leesactiviteiten samen te hangen met leesvaardigheid. Samen verklaren de variabelen 23% (Vlaanderen) tot 26% (Nederland en Duitsland) van de variantie in leesvaardigheid.

5.4 Relatie tussen leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en begripsprocessen bij leesvaardigheid

---

Bovenstaande analyses laten de samenhang tussen leesplezier, zelfbeeld bij het lezen en leesgedrag, en leesvaardigheid zien. In PISA-2018 werden binnen leesvaardigheid drie begripsprocessen onderscheiden: (1) informatie opzoeken, (2) begrijpen en (3) evalueren en reflecteren. Afzonderlijke regressieanalyses met deze drie begripsprocessen als uitkomstvariabelen laten een vergelijkbaar beeld zien als bij leesvaardigheid in het algemeen. In alle drie de landen is de samenhang tussen leesplezier en de drie begripsprocessen binnen leesvaardigheid het sterkst. In Nederland vertoont daarnaast ook de mate van algemene leesactiviteiten een sterke samenhang met de score op de drie begripsprocessen. In Duitsland en Vlaanderen is er een sterke samenhang tussen de twee schalen van zelfbeeld (competentiebeleving en ervaren moeilijkheid) en de drie begripsprocessen binnen leesvaardigheid.

6. Discussie

Met deze verdiepende rapportage is beoogd om, op basis van de gegevens van PISA-2018, een actueel inzicht te verkrijgen in het leesplezier, het zelfbeeld bij het lezen, het (online) leesgedrag van Nederlandse leerlingen en de samenhang van voornoemde variabelen met leesprestaties.

6.1 Bundel krachten: beeld tussen Nederland, Duitsland en Vlaanderen vergelijkbaar

---

Het leesplezier is tussen 2009 en 2018 in alle drie de landen gedaald en ook de tijd die leerlingen aan lezen besteden is in de drie landen gedaald. Ook de leesvaardigheid is tussen 2009 en 2018 zowel in Nederland als Vlaanderen gedaald. De leesvaardigheid in Duitsland is in 2018 weer op hetzelfde niveau als in 2009. Zowel Vlaanderen als Duitsland haalden in 2018 een hogere leesvaardigheidsscore dan Nederland.

Duitsland scoorde bij de eerste deelname beneden het OECD-gemiddelde van 500. Dit resultaat leidde tot een 'PISA-shock' en een actieplan om het onderwijs grondig te herzien. Schoolleiders en docenten kregen meer autonomie, bijvoorbeeld om keuzes te maken over personeel en de invulling van het onderwijsleerproces in de klas (Chen, 2014). Ook werden de schooldagen verlengd van 4 naar 6,5 uur en werden er nationale standaarden ontwikkeld om prestaties te monitoren. Effecten van deze maatregelen leken zichtbaar in de PISA-scores: vanaf 2003 nam de leesvaardigheid geleidelijk toe met de grootste toename tussen 2009 en 2015. Als gevolg van de zorgen om het leesniveau van Nederlandse leerlingen, hebben de Raad van Cultuur en de Onderwijsraad opgeroepen tot een leesoffensief dat als doel heeft jongeren te stimuleren tot lezen (Raad van Cultuur & Onderwijsraad, 2019). De resultaten in dit rapport onderstrepen de noodzaak van een dergelijk offensief.

Er zijn over het algemeen geen grote verschillen tussen Nederland, Duitsland en Vlaanderen wanneer het gaat om leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag, maar Nederland heeft in 2018 wel een lagere leesvaardigheidsscore dan Duitsland en Vlaanderen. Door de grote overeenkomsten met buurlanden, lijkt het relevant om krachten te bundelen, en van elkaar te leren in het stimuleren van leesplezier, zelfbeeld, leesgedrag en leesvaardigheid.

6.2 Leerlingen verschillen in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag

---

In deze rapportage zijn voor leesplezier, zelfbeeld bij het lezen en leesgedrag de verschillen tussen groepen leerlingen onderzocht. Hierbij is gekeken naar de verschillen op basis van geslacht, opleidingstype, thuistaal en migratieachtergrond. De resultaten laten zowel voor leesplezier en zelfbeeld bij het lezen als leesgedrag verschillen zien. Zo hebben meisjes bijvoorbeeld meer leesplezier dan jongens. Dit zien we terug in Nederland, Duitsland en Vlaanderen, maar blijkt ook in Europees perspectief zo te zijn (European Commission, 2012). Ook zien we, in overeenstemming met eerder onderzoek (DUO Onderwijsonderzoek, 2017) dat leerlingen van het vwo vaker lezen voor hun plezier dan leerlingen van de havo of het vmbo. Het curriculum en de eindtermen Nederlands in de verschillende opleidingstypen zouden hier een rol in kunnen spelen. Voor havo- en vwo-leerlingen maakt literatuuronderwijs deel uit van het curriculum, terwijl in het vmbo alleen het onderdeel fictie lezen in het curriculum is opgenomen. Voor zowel vmbo, havo als vwo maakt aandacht voor leesplezier op dit moment geen deel uit van het curriculum.¹ Ten slotte zien we verschillen in leesplezier en leesgedrag tussen Nederlandse leerlingen met en Nederlandse leerlingen zonder migratieachtergrond. Leerlingen met een migratieachtergrond hebben bijvoorbeeld meer leesplezier dan leerlingen die geen migratieachtergrond hebben. Stokmans (2009) vond in haar onderzoek eenzelfde resultaat en veronderstelt dat dit komt doordat leerlingen met een migratieachtergrond denken meer baat te hebben bij het lezen en lezen dus als nuttiger beschouwen. Tegelijkertijd zien we dat migratieachtergrond sterk negatief samenhangt met leesvaardigheid; mogelijk doordat leerlingen met een migratieachtergrond vaak een andere thuistaal dan het Nederlands spreken. De mate van beheersing van het Nederlands is van grote invloed op de begrijpend leesvaardigheid bij Nederlandse teksten. Recent onderzoek bij jonge leerlingen laat zien dat wanneer deze beheersing mee wordt genomen als voorspeller van begrijpend lezen, de meertalige (migratie)achtergrond van een leerling geen rol meer speelt (Van den Bosch, Segers & Verhoeven, 2018). De auteurs stellen dan ook dat het categoriseren van een leerling op basis van al dan niet tweetaligheid geen recht doet aan de individuele variatie. Hoewel de resultaten van deze rapportage verschillen tussen groepen laten zien, is het van belang dat er rekening wordt gehouden met de individuele ontwikkeling van leerlingen (Van Steensel, Van der Sande, Bramer & Arends, 2016). Ook binnen groepen is variatie in leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag. Door te kijken naar het individuele taalniveau, individuele interesses, en de mate van leesplezier en leesgedrag, kan beter worden ingespeeld op de individuele behoefte van een leerling.

---

1. Binnen Curriculum.nu zijn voorstellen aangeleverd voor de herziening van de huidige kerndoelen en eindtermen voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Hierin is wel aandacht voor leesplezier.

6.3 Daling leesvaardigheid staat niet op zichzelf

Uit de PISA-2018 resultaten in vogelvlucht (Gubbels et al., 2019) kwam reeds naar voren dat het leesvaardigheidsniveau in Nederland achteruit is gegaan ten opzichte van eerdere metingen. Uit deze verdiepende rapportage is gebleken dat ook het leesplezier van Nederlandse leerlingen is gedaald tussen 2009 en 2018 en dat leerlingen minder zijn gaan lezen. Dit blijkt ook uit andere recente rapporten (zie bijv. Wennekers, Huysmans & de Haan, 2018). Het aandeel jongeren dat leest in de vrije tijd is afgenomen in het afgelopen decennium. Dit is ook te zien bij andere leeftijdsgroepen. Er lijkt dus sprake te zijn van ontleding in de Nederlandse maatschappij. Ook in onze buurlanden zien we een daling van het leesplezier en leesgedrag onder 15-jarige leerlingen.

De resultaten van dit rapport laten bovendien zien dat het leesplezier en het leesgedrag samenhangen met leesvaardigheid. Hoewel de competentie en moeilijkheid die leerlingen ervaren in Nederland een minder grote rol blijkt te spelen bij leesvaardigheid dan in Duitsland of Vlaanderen, laten de resultaten wel zien dat leerlingen die zichzelf zien als competente lezer meer algemene leesactiviteiten ondernemen dan leerlingen bij wie dit minder het geval is. Ook uit recent ander onderzoek blijkt dat leerlingen die zichzelf zien als zwakke lezer of lezen moeilijk vinden, minder vaak lezen dan leerlingen die lezen makkelijker vinden (Stalpers, 2020). De mate waarin leerlingen moeite ondervinden bij het lezen of in staat zijn teksten te begrijpen, hangt bovendien samen met het leesplezier dat ze ervaren (Houtveen et al., 2019).

Bij PISA worden leerlingen slechts eenmalig getoetst, dus is het niet mogelijk om te spreken van causale relaties. Hoewel leesplezier en leesgedrag samenhangen met leesvaardigheid, laten de resultaten in deze rapportage ook zien dat ze samen, in combinatie met geslacht en migratieachtergrond, ongeveer een kwart van de variantie in leesvaardigheid verklaren. Mogelijk zijn er nog andere factoren in het spel die niet zijn meegenomen zijn in het huidige onderzoek.

Op basis van de literatuur kan gesteld worden dat er sprake is van wederkerige relaties tussen leesvaardigheid, leesplezier en leesgedrag (zie bijvoorbeeld Schiefele, Stutz & Schaffner, 2016). Een daling in leesvaardigheid gaat vaak hand in hand met een daling in leesplezier, en vice versa. Een recente meta-analyse laat zien dat (vroeg) succeservaringen bij het lezen meer bijdragen aan leesplezier dan andersom (Toste, Didion, Peng, Filderman & McClelland, 2020). Wanneer leerlingen tenminste een basisleesniveau hebben, kunnen ze uitdagendere teksten lezen, waarmee het leesplezier wordt bevorderd (Houtveen et al., 2019). Dit stimuleert weer om nog meer te lezen, waardoor de leesvaardigheid verder groeit. Dit betekent dat het belangrijk is om een gecombineerde en preventieve aanpak te kiezen in een poging het tij te keren.

Literatuurlijst

- CBS (2018). *Jaarrapport Integratie 2018*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Chapman, J. W. & Tunmer, W. E. (1995). Development of Young Children's Reading Self-Concepts: An Examination of Emerging Subcomponents and Their Relationship with Reading Achievement. *Journal of Educational Psychology*, 87, 154-167. doi: 10.1037/0022-0663.87.1.154
- Chen, Y. (2014). *The 2000 PISA Shock in Germany and Its Influence on National Policy Reform in Secondary Education System*. IEPM 3120 Term Paper.
- DUO Onderwijsonderzoek (2017). *De leesmotivatie van Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- ETS (2019). *Computation of equated proportion correct for PISA MSAT and evaluation of the 2015 and 2018 MS reading results (Ongepubliceerde projectnotitie)*. ETS.
- European Commission (2012). *EU High Level Group of Experts on Literacy. Final Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gubbels, J., Netten, A. & Verhoeven, L. (2017). *Vijftien jaar leesprestaties in Nederland: PIRLS-2016*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M. & Meelissen, M. R. M. (2019). *Resultaten PISA-2018 in Vogelvlucht*. Enschede: Universiteit Twente. doi: 10.3990/1.9789036549226
- Houtveen, A. A. M., van Steensel, R. C. M. & de la Rie, S. (2019). *De vele kanten van leesbegrip. Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- IEA (2019). *Help Manual for the IEA IDB Analyzer (Version 4.0)*. Hamburg, Germany.
- Nielen, T. M. & Bus, A. G. (2016). *Onwillige lezers. Onderzoek naar redenen en oplossingen. Stichting lezenreeks. Deel 26*. Delft: Eburon.
- Mol, S. E. & Bus, A. G. (2011). To Read or Not to Read: A Meta-Analysis of Print Exposure From Infancy to Early Adulthood. *Psychological Bulletin*, 137, 267-296. doi: 10.1037/a0021890

- OECD (2009). *PISA 2009 Assessment Framework. Key competencies in reading, mathematics and science*. Parijs: OECD publishing.
- OECD (2019a). *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed*. Parijs: OEC Publishing. <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>
- OECD (2019b). *PISA 2018 Assessment and analytical framework*. Parijs: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- OECD (2019c). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. Parijs: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>
- Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (2019). *Lees! Een oproep tot een leesoffensief*. Den Haag: Raad voor Cultuur, Onderwijsraad.
- Schiefele, U., Stutz, F. & Schaffner, E. (2016). Longitudinal relations between reading motivation and reading comprehension in the early elementary grades. *Learning and Individual Differences*, 51, 49-58.
- Stalpers, C. (2020). *De leeswereld van jongeren en jongvolwassenen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Stokmans, M. (2009). De invloed van literatuuronderwijs op de leesattitude. *Levende Talen Tijdschrift*, 2, 35-43.
- Toste, J. R., Didion, L., Peng, P., Filderman, M. J. & McClelland, A. M. (2020). A meta-analytic review of the relations between motivation and reading achievement for K-12 students. *Review of Educational Research*, 90, 420-456.
- Van den Bosch, L. J., Segers, E. & Verhoeven, L. (2019). The role of linguistic diversity in the prediction of early reading comprehension: A quantile regression approach. *Scientific Studies of Reading*, 23(3), 203-219.
- Van Steensel, R., Van der Sande, L., Bramer, W. & Arends, L. (2016). *Effecten van leesmotivatie-interventies: Uitkomsten van een meta-analyse*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Wennekers, A., Huysmans, F. & de Haan (2018). *Lees: Tijd. Lezen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bijlage

Bijlage 1: Tabellen betreffende Leesplezier

Onderstaande tabellen laten percentages (zeer) eens zien voor de stellingen betreffende Leesplezier.

TABEL B.1.1

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

% (zeer) eens	Nederland		Duitsland		Vlaanderen	
	2009	2018	2009	2018	2009	2018
Ik lees alleen als het moet.	52	63	39	50	50	63
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	19	18	32	26	19	17
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	19	19	32	24	22	22
Lezen vind ik tijdsverspilling.	34	42	29	35	42	50
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	49	59	45	54	51	60

TABEL B1.2

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Leesplezier PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen), naar geslacht

% (zeer) eens Nederland	2009		2018	
	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>
Ik lees alleen als het moet.	38	68	52	74
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	29	9	26	10
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	27	11	27	11
Lezen vind ik tijdverspilling.	21	48	30	55
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	35	65	47	72

% (zeer) eens Duitsland	2009		2018	
	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>
Ik lees alleen als het moet.	25	54	38	62
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	46	19	38	16
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	46	19	36	14
Lezen vind ik tijdverspilling.	19	40	24	43
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	31	58	42	66

% (zeer) eens Vlaanderen	2009		2018	
	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>	<i>meisjes</i>	<i>jongens</i>
Ik lees alleen als het moet.	39	60	52	74
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	26	11	25	9
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	30	16	30	14
Lezen vind ik tijdverspilling.	31	52	39	59
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	37	63	48	70

TABEL B1.3

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Leesplezier PISA-2018 (Nederland), naar opleidingstype

% (zeer) eens	vwo	havo	vmbo gl/tl	vmbo kb	vmbo bb	pro
Ik lees alleen als het moet.	47	62	68	72	72	74
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	28	19	14	13	12	28
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	32	20	15	12	10	20
Lezen vind ik tijdverspilling.	22	38	48	57	63	52
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	39	56	65	71	78	64

TABEL B1.4

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Leesplezier PISA-2018 (Nederland), naar thuistaal

% (zeer) eens	Nederlands als thuistaal	Andere thuistaal
Ik lees alleen als het moet.	64	61
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	18	25
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	18	24
Lezen vind ik tijdverspilling.	43	39
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	59	64

TABEL B1.5

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Leesplezier PISA-2018 (Nederland), naar migratieachtergrond

% (zeer) eens	Zonder migratieachtergrond	Migratieachtergrond
Ik lees alleen als het moet.	63	63
Lezen is een van mijn favoriete hobby's.	17	20
Ik vind het leuk om met anderen over boeken te praten.	18	22
Lezen vind ik tijdverspilling.	45	36
Ik lees alleen om de informatie op te zoeken die ik nodig heb.	58	63

Bijlage 2: Tabellen betreffende Zelfbeeld bij het lezen

Onderstaande tabellen laten percentages (zeer) eens zien voor de stellingen betreffende Zelfbeeld bij het lezen.

TABEL B2.1

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Zelfbeeld bij het lezen PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

% (zeer) eens	Nederland	Duitsland	Vlaanderen
Competentiebeleving			
Ik ben een goede lezer.	66	76	67
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	72	71	55
Ik lees vloeiend.	74	80	76
Ervaren moeilijkheid			
Ik heb altijd moeite gehad met lezen.	25	21	20
Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.	38	39	38
Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.	33	17	37

TABEL B2.2

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Zelfbeeld bij het lezen PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen), naar geslacht

% (zeer) eens	Nederland		Duitsland		Vlaanderen	
	meisjes	jongens	meisjes	jongens	meisjes	jongens
Competentiebeleving						
Ik ben een goede lezer.	71	62	82	70	68	64
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	70	74	69	71	54	55
Ik lees vloeiend.	74	73	83	78	76	77
Ervaren moeilijkheid						
Ik heb altijd moeite gehad met lezen.	24	26	21	21	20	20
Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.	41	34	42	36	45	33
Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.	34	31	17	18	40	34

TABEL B2.3

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Zelfbeeld bij het lezen PISA-2018 (Nederland), naar opleidingstype

% (zeer) eens	vwo	havo	vmbo gl/tl	vmbo kb	vmbo bb
Competentiebeleving					
Ik ben een goede lezer.	77	66	64	57	53
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	85	70	70	62	55
Ik lees vloeiend.	82	74	71	65	67
Ervaren moeilijkheid					
Ik heb altijd moeite gehad met lezen.	15	25	29	32	23
Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.	30	40	39	46	45
Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.	27	36	32	38	37

TABEL B2.4

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Zelfbeeld bij het lezen PISA-2018 (Nederland), naar thuistaal

% (zeer) eens	Nederlands als thuistaal	Andere thuistaal
Competentiebeleving		
Ik ben een goede lezer.	66	72
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	72	70
Ik lees vloeiend.	73	78
Ervaren moeilijkheid		
Ik heb altijd moeite gehad met lezen.	25	20
Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.	38	41
Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.	33	29

TABEL B2.5

Percentage (zeer) eens op de stellingen voor Zelfbeeld bij het lezen PISA-2018 (Nederland), naar migratieachtergrond

% (zeer) eens	Zonder migratieachtergrond	Migratieachtergrond
Competentiebeleving		
Ik ben een goede lezer.	65	71
Ik ben in staat om moeilijke teksten te begrijpen.	74	70
Ik lees vloeiend.	73	77
Ervaren moeilijkheid		
Ik heb altijd moeite gehad met lezen.	25	21
Ik moet een tekst meerdere keren lezen voordat ik deze volledig begrijp.	36	44
Ik vind het moeilijk om vragen te beantwoorden over een tekst.	33	31

Bijlage 3: Tabellen betreffende Leesgedrag

Onderstaande tabellen laten de verdeling van antwoorden (in percentages) zien voor de stellingen voor Algemene en Online Leesactiviteiten.

TABEL B3.1

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Algemene Leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?

	% (Vrijwel) nooit		% Een aantal keer per jaar		% Ongeveer één keer per maand		% Een paar keer per maand		% Een paar keer per week	
	2009	2018	2009	2018	2009	2018	2009	2018	2009	2018
Tijdschriften										
Nederland	12	33	11	32	20	17	32	15	25	3
Duitsland	7	32	15	27	23	22	34	15	21	3
Vlaanderen	7	35	9	24	16	22	34	15	33	4
Fictie										
Nederland	35	39	26	29	17	13	13	10	9	8
Duitsland	29	37	22	23	16	13	16	14	17	13
Vlaanderen	35	37	31	31	15	16	12	9	7	6
Non-fictie										
Nederland	45	48	28	27	14	11	8	9	4	4
Duitsland	37	45	27	23	18	15	12	12	5	6
Vlaanderen	43	42	31	25	14	17	9	12	3	4
Strips										
Nederland	43	53	20	24	14	10	13	9	10	4
Duitsland	60	61	19	20	9	9	7	7	5	3
Vlaanderen	27	43	25	30	17	14	19	10	12	4
Kranten										
Nederland	25	48	13	21	14	12	17	11	32	8
Duitsland	15	40	10	16	13	16	25	17	37	12
Vlaanderen	19	38	13	17	13	15	22	16	33	13

TABEL B3.2

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Algemene Leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen), naar geslacht

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?												
	% (Vrijwel) nooit				% Een aantal keer per jaar				% Ongeveer één keer per maand			
	2009		2018		2009		2018		2009		2018	
	M	J	M	J	M	J	M	J	M	J	M	J
Tijdschriften												
Nederland	4	20	21	45	7	15	38	26	21	19	20	13
Duitsland	4	11	25	39	15	15	32	23	25	21	25	19
Vlaanderen	2	11	22	49	5	14	28	20	13	19	26	17
Fictie												
Nederland	21	50	23	56	26	26	33	25	21	14	16	10
Duitsland	15	43	21	52	21	23	23	23	19	13	15	11
Vlaanderen	22	47	24	51	32	29	35	28	19	12	19	12
Non-fictie												
Nederland	37	53	43	54	30	27	29	24	17	12	14	9
Duitsland	40	34	43	47	30	25	26	20	17	19	15	14
Vlaanderen	37	49	37	47	32	29	28	21	16	12	19	16
Strips												
Nederland	52	34	61	45	20	20	22	26	13	15	8	13
Duitsland	71	49	69	53	16	22	17	22	7	12	6	11
Vlaanderen	32	22	49	37	27	22	29	30	17	18	12	16
Kranten												
Nederland	29	21	49	47	14	11	22	19	15	13	12	12
Duitsland	16	14	39	41	12	8	18	14	15	10	18	14
Vlaanderen	24	15	38	38	15	11	19	16	14	12	16	15

M = meisjes; J = jongens

Vervolg tabel

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?

	% Een paar keer per maand				% Een paar keer per week			
	2009		2018		2009		2018	
	M	J	M	J	M	J	M	J
Tijdschriften								
Nederland	38	26	17	13	30	21	3	4
Duitsland	36	31	16	15	20	22	2	4
Vlaanderen	37	32	19	11	42	24	5	2
Fictie								
Nederland	20	6	15	6	13	4	13	3
Duitsland	22	10	20	9	23	10	20	6
Vlaanderen	16	8	13	5	11	4	9	3
Non-fictie								
Nederland	12	5	10	9	5	3	4	5
Duitsland	9	15	12	12	3	7	4	7
Vlaanderen	11	7	12	11	4	3	4	5
Strips								
Nederland	9	16	7	11	6	15	2	6
Duitsland	4	10	5	9	3	7	3	4
Vlaanderen	16	23	7	12	8	15	2	5
Kranten								
Nederland	15	18	9	12	27	37	7	10
Duitsland	26	25	17	17	31	43	9	15
Vlaanderen	21	22	16	17	26	40	11	15

M = meisjes; J = jongens

TABEL B3.3

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Online Leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?										
	% (Vrijwel) nooit		% Een paar keer per maand		% Een paar keer per week		% Een paar keer per dag		% Ik weet niet wat het is	
	2009	2018	2009	2018	2009	2018	2009	2018	2009	2018
E-mails lezen										
Nederland	3	15	6	20	39	46	52	18	-	1
Duitsland	14	34	20	29	40	27	25	9	1	1
Vlaanderen	7	25	14	26	54	35	25	13	-	1
Online chatten										
Nederland	5	1	4	1	21	4	69	93	-	-
Duitsland	9	2	8	2	27	6	56	91	1	1
Vlaanderen	9	2	9	2	36	9	46	86	-	1
Online nieuws lezen										
Nederland	34	21	20	21	28	37	18	20	2	1
Duitsland	19	15	16	16	30	27	32	39	2	3
Vlaanderen	55	24	20	23	15	33	6	19	2	1
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp										
Nederland	10	7	41	20	37	47	11	25	1	1
Duitsland	8	7	39	22	38	43	14	26	1	1
Vlaanderen	25	8	46	25	23	44	5	21	2	1
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums										
Nederland	65	70	11	9	8	7	7	7	8	8
Duitsland	63	68	13	10	9	6	7	5	9	12
Vlaanderen	69	69	10	8	7	6	5	6	9	10
Online praktische informatie opzoeken										
Nederland	32	19	40	37	19	31	5	11	5	2
Duitsland	19	11	43	33	27	38	9	16	2	2
Vlaanderen	37	12	42	31	15	39	3	15	3	2

TABEL B3.4

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Online Leesactiviteiten PISA-2009 en PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen), naar geslacht

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?												
	% (Vrijwel) nooit				% Een paar keer per maand				% Een paar keer per week			
	2009		2018		2009		2018		2009		2018	
	M	J	M	J	M	J	M	J	M	J	M	J
E-mails lezen												
Nederland	1	4	14	17	4	8	20	20	38	40	48	44
Duitsland	13	14	37	31	20	20	31	27	43	37	25	28
Vlaanderen	6	7	23	26	14	14	26	26	58	50	37	34
Online chatten												
Nederland	4	6	1	2	4	5	1	2	21	22	3	4
Duitsland	9	9	1	2	8	8	1	2	31	23	4	7
Vlaanderen	7	10	1	2	10	9	2	3	40	33	7	12
Online nieuws lezen												
Nederland	37	30	22	21	22	17	23	19	28	27	38	35
Duitsland	20	19	17	14	16	16	17	14	31	28	28	27
Vlaanderen	62	49	24	24	20	21	24	23	13	18	35	31
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp												
Nederland	10	11	5	9	44	37	19	21	37	36	50	43
Duitsland	6	9	5	8	44	35	23	22	40	36	47	40
Vlaanderen	24	25	7	10	51	42	25	25	21	24	47	41
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums												
Nederland	71	58	76	64	10	12	7	11	7	10	5	10
Duitsland	72	53	73	64	10	16	8	11	6	11	4	8
Vlaanderen	77	61	74	64	8	12	6	10	5	9	5	8
Online praktische informatie opzoeken												
Nederland	32	33	14	25	44	36	38	36	18	19	36	25
Duitsland	17	21	8	14	46	39	33	33	28	26	41	34
Vlaanderen	34	40	9	15	47	37	30	32	15	14	43	36

M = meisjes; J = jongens

Vervolg tabel

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?								
	% Een paar keer per dag				% Ik weet niet wat het is			
	2009		2018		2009		2018	
	M	J	M	J	M	J	M	J
E-mails lezen								
Nederland	57	47	18	18	-	1	-	1
Duitsland	24	27	6	12	-	1	1	2
Vlaanderen	22	28	13	12	-	1	-	2
Online chatten								
Nederland	72	66	95	92	-	1	-	1
Duitsland	52	60	94	88	-	1	-	1
Vlaanderen	44	47	90	83	-	-	-	1
Online nieuws lezen								
Nederland	12	23	17	23	1	2	-	1
Duitsland	31	34	35	43	2	2	3	3
Vlaanderen	4	9	17	21	2	3	1	2
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp								
Nederland	8	14	25	25	-	2	-	1
Duitsland	10	19	25	28	-	2	1	2
Vlaanderen	3	6	21	22	1	2	1	2
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums								
Nederland	4	11	4	9	7	9	8	7
Duitsland	4	10	3	7	9	10	12	11
Vlaanderen	3	7	4	7	7	11	10	10
Online praktische informatie opzoeken								
Nederland	3	6	11	10	4	6	1	4
Duitsland	7	11	17	16	1	3	1	3
Vlaanderen	2	4	17	14	2	5	1	3

M = meisjes; J = jongens

TABEL B3.5

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Algemene Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar opleidingstype*

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?					
	% (Vrijwel) nooit	% Een aantal keer per jaar	% Ongeveer één keer per maand	% Een paar keer per maand	% Een paar keer per week
Tijdschriften					
vwo	20	29	23	24	3
havo	27	36	19	15	4
vmbo gl/tl	38	34	14	11	3
vmbo kb	51	29	9	8	3
vmbo bb	64	18	9	4	5
Fictie					
vwo	18	35	18	16	12
havo	31	34	15	11	8
vmbo gl/tl	50	26	10	7	6
vmbo kb	66	18	6	6	5
vmbo bb	72	14	9	4	2
Non-fictie					
vwo	30	35	16	13	6
havo	44	29	13	10	4
vmbo gl/tl	56	23	10	8	4
vmbo kb	72	15	5	5	3
vmbo bb	76	12	5	5	2
Strips					
vwo	45	24	12	13	5
havo	51	25	11	10	3
vmbo gl/tl	56	24	9	7	3
vmbo kb	64	21	8	4	3
vmbo bb	63	21	10	1	4
Kranten					
vwo	34	21	14	18	13
havo	45	24	12	9	9
vmbo gl/tl	54	19	11	10	6
vmbo kb	64	19	9	3	4
vmbo bb	69	11	10	3	7

De stellingen zijn niet voorgelegd aan leerlingen uit het praktijkonderwijs of aan leerlingen met een lwoo-indicatie.

TABEL B3.6

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Online Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar opleidingstype

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?					
	% (Vrijwel) nooit	% Een paar keer per maand	% Een paar keer per week	% Een paar keer per dag	% Ik weet niet wat het is
E-mails lezen					
vwo	10	16	52	22	0
havo	15	18	48	19	0
vmbo gl/tl	17	22	44	15	1
vmbo kb	22	24	36	16	2
vmbo bb	23	24	36	14	3
Online chatten					
vwo	0	1	3	96	0
havo	1	1	3	95	0
vmbo gl/tl	2	2	4	92	1
vmbo kb	2	2	4	91	1
vmbo bb	4	3	7	84	1
Online nieuws lezen					
vwo	15	20	41	24	0
havo	19	21	39	22	0
vmbo gl/tl	24	22	36	17	1
vmbo kb	35	19	28	16	2
vmbo bb	34	19	27	17	3
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp					
vwo	2	16	53	29	0
havo	4	21	48	27	0
vmbo gl/tl	8	24	44	23	1
vmbo kb	15	21	41	20	3
vmbo bb	31	16	31	20	2
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums					
vwo	78	7	6	5	4
havo	72	9	6	6	6
vmbo gl/tl	68	8	8	7	10
vmbo kb	64	9	9	8	10
vmbo bb	51	14	8	12	15
Online praktische informatie opzoeken					
vwo	9	37	41	12	0
havo	15	40	32	12	1
vmbo gl/tl	25	39	24	9	3
vmbo kb	31	30	24	8	6
vmbo bb	37	27	15	9	13

De stellingen zijn niet voorgelegd aan leerlingen uit het praktijkonderwijs of aan leerlingen met een lwoo-indicatie.

TABEL B3.7

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Algemene Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar thuistaal

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?					
	<i>% (Vrijwel) nooit</i>	<i>% Een aantal keer per jaar</i>	<i>% Ongeveer één keer per maand</i>	<i>% Een paar keer per maand</i>	<i>% Een paar keer per week</i>
Tijdschriften					
Nederlands als thuistaal	31	32	18	16	4
Andere thuistaal	51	30	10	7	2
Fictie					
Nederlands als thuistaal	39	30	13	10	8
Andere thuistaal	43	22	14	11	10
Non-fictie					
Nederlands als thuistaal	49	27	11	9	4
Andere thuistaal	43	21	13	13	10
Strips					
Nederlands als thuistaal	52	24	11	9	4
Andere thuistaal	60	28	5	4	3
Kranten					
Nederlands als thuistaal	48	21	12	11	9
Andere thuistaal	53	18	11	11	8

TABEL B3.8

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Online Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar thuistaal

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?					
	% (Vrijwel) nooit	% Een paar keer per maand	% Een paar keer per week	% Een paar keer per dag	% Ik weet niet wat het is
E-mails lezen					
Nederlands als thuistaal	15	20	47	17	1
Andere thuistaal	17	22	36	23	2
Online chatten					
Nederlands als thuistaal	1	1	4	94	0
Andere thuistaal	3	2	3	91	1
Online nieuws lezen					
Nederlands als thuistaal	22	21	37	20	1
Andere thuistaal	15	21	34	29	2
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp					
Nederlands als thuistaal	7	21	47	24	1
Andere thuistaal	7	15	41	36	2
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums					
Nederlands als thuistaal	71	8	7	6	7
Andere thuistaal	59	13	7	10	11
Online praktische informatie opzoeken					
Nederlands als thuistaal	19	37	31	10	2
Andere thuistaal	25	36	21	13	6

TABEL B3.9

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Algemene Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar migratieachtergrond

Hoe vaak lees je het onderstaande omdat je dat wilt?					
	<i>% (Vrijwel) nooit</i>	<i>% Een aantal keer per jaar</i>	<i>% Ongeveer één keer per maand</i>	<i>% Een paar keer per maand</i>	<i>% Een paar keer per week</i>
Tijdschriften					
Zonder migratieachtergrond	29	32	19	17	4
Migratieachtergrond	42	33	12	10	2
Fictie					
Zonder migratieachtergrond	38	30	13	11	8
Migratieachtergrond	43	26	14	10	7
Non-fictie					
Zonder migratieachtergrond	49	28	11	9	4
Migratieachtergrond	46	23	13	11	7
Strips					
Zonder migratieachtergrond	51	23	11	10	4
Migratieachtergrond	57	25	7	7	3
Kranten					
Zonder migratieachtergrond	47	21	12	11	9
Migratieachtergrond	52	20	10	10	8

TABEL B3.10

Verdeling van antwoorden (in percentages) voor de stellingen voor Online Leesactiviteiten PISA-2018 (Nederland), naar migratieachtergrond

Hoe vaak ben je bezig met onderstaande leesactiviteiten?					
	<i>% (Vrijwel) nooit</i>	<i>% Een paar keer per maand</i>	<i>% Een paar keer per week</i>	<i>% Een paar keer per dag</i>	<i>% Ik weet niet wat het is</i>
E-mails lezen					
Zonder migratieachtergrond	15	20	48	17	1
Migratieachtergrond	15	20	41	23	1
Online chatten					
Zonder migratieachtergrond	1	1	3	94	0
Migratieachtergrond	2	2	5	91	1
Online nieuws lezen					
Zonder migratieachtergrond	23	21	37	19	1
Migratieachtergrond	17	21	36	25	1
Online informatie opzoeken over een bepaald onderwerp					
Zonder migratieachtergrond	7	22	47	24	1
Migratieachtergrond	6	16	47	31	1
Deelnemen aan online groepsdiscussies of forums					
Zonder migratieachtergrond	72	8	7	6	7
Migratieachtergrond	64	11	8	9	8
Online praktische informatie opzoeken					
Zonder migratieachtergrond	18	38	32	10	2
Migratieachtergrond	22	33	27	14	4

Bijlage 4: Correlatietabellen

Tabel B4.1 en B4.2 geven de correlaties weer tussen leesplezier, competentiebeleving en moeilijkheid, leesgedrag en leesvaardigheid voor respectievelijk Duitsland en Vlaanderen.

TABEL B4.1

Correlatie tussen leesplezier, competentiebeleving en moeilijkheid, leesgedrag en leesvaardigheid PISA-2018 (Duitsland)

	Leesplezier	Competentie-beleving	Ervaren moeilijkheid	Algemene leesactiviteiten	Online leesactiviteiten	Leesvaardigheid
Leesplezier	-					
Competentie-beleving	0,39	-				
Ervaren moeilijkheid	-0,21	-0,45	-			
Algemene leesactiviteiten	0,50	0,28	-0,14	-		
Online leesactiviteiten	-0,03	0,10	-0,05	0,17	-	
Leesvaardigheid	0,36	0,36	-0,33	0,25	0,06	-

Correlaties zijn niet getoetst op significantie.

TABEL B4.2

Correlatie tussen leesplezier, competentiebeleving en moeilijkheid, leesgedrag en leesvaardigheid PISA-2018 (Vlaanderen)

	Leesplezier	Competentie-beleving	Ervaren moeilijkheid	Algemene leesactiviteiten	Online leesactiviteiten	Leesvaardigheid
Leesplezier	-					
Competentie-beleving	0,35	-				
Ervaren moeilijkheid	-0,17	-0,41	-			
Algemene leesactiviteiten	0,48	0,29	-0,16	-		
Online leesactiviteiten	0,10	0,15	-0,08	0,30	-	
Leesvaardigheid	0,30	0,28	-0,23	0,31	0,15	-

Correlaties zijn niet getoetst op significantie.

Bijlage 5: Regressietabellen

Tabel B5.1 geeft de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten leesplezier van zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid weer voor Nederland, Duitsland en Vlaanderen wanneer gecontroleerd wordt voor geslacht en thuistaal.

TABEL B5.1

Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten van geslacht, thuistaal, leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid PISA-2018 (Nederland, Duitsland, Vlaanderen)

	β	β	β
Geslacht	-,03 *	-,03 *	-,03 *
Thuistaal	-,18 *	-,18 *	-,18 *
Leesplezier	,18 *	,18 *	,18 *
Zelfbeeld			
Competentiebeleving	,13 *	,13 *	,13 *
Ervaren moeilijkheid	-,05 *	-,05 *	-,05 *
Leesgedrag			
Algemene leesactiviteiten	,19 *	,19 *	,19 *
Online leesactiviteiten	,11 *	,11 *	,11 *
R²	0,25	0,25	0,25

* $p < 0,05$

In Tabel B5.2, B5.3 en B5.4 worden de volledige regressietabellen weergegeven voor geslacht, migratieachtergrond, leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid voor respectievelijk Nederland, Duitsland en Vlaanderen.

TABEL B5.2

Regressietabel van geslacht, migratieachtergrond, leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid PISA-2018 (Nederland)

	B	se	β
Intercept	400,51	15,54	-
Geslacht	-6,66	3,21	-,03 *
Migratieachtergrond	-44,59	4,98	-,19 *
Leesplezier	16,69	1,76	,19 *
Zelfbeeld			
Competentiebeleving	13,24	2,50	,12 *
Ervaren moeilijkheid	-6,02	2,20	-,06 *
Leesgedrag			
Algemene leesactiviteiten	4,36	0,59	,18 *
Online leesactiviteiten	3,86	0,73	,13 *

* $p < 0,05$

TABEL B5.3

**Regressietabel van geslacht, migratieachtergrond, leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid
PISA-2018 (Duitsland)**

	B	se	β
Intercept	491,96	14,16	-
Geslacht	-4,89	3,12	-,02
Migratieachtergrond	-39,96	4,30	-,19 *
Leesplezier	18,08	1,38	,23 *
Zelfbeeld			
Competentiebeleving	16,29	2,23	,16 *
Ervaren moeilijkheid	-19,55	2,29	-,19 *
Leesgedrag			
Algemene leesactiviteiten	1,06	0,57	,04
Online leesactiviteiten	1,33	0,60	,04 *

* $p < 0,05$

TABEL B5.4

**Regressietabel van geslacht, migratieachtergrond, leesplezier, zelfbeeld en leesgedrag op leesvaardigheid
PISA-2018 (Vlaanderen)**

	B	se	β
Intercept	461,66	12,05	-
Geslacht	-5,68	4,34	-,03
Migratieachtergrond	-59,56	4,88	-,26 *
Leesplezier	16,04	1,83	,18 *
Zelfbeeld			
Competentiebeleving	13,56	2,26	,11 *
Ervaren moeilijkheid	-13,07	1,64	-,13 *
Leesgedrag			
Algemene leesactiviteiten	3,24	0,58	,13 *
Online leesactiviteiten	2,23	0,50	,07 *

* $p < 0,05$